

Lucija Pečnik

»O ti nesrečni človek – kaj si mi storil!«

Proces proti tihotapcu Antonu Krajncu zaradi roparskega umora leta 1837

PEČNIK Lucija, mag. zgodovine,
Črtomirova ulica 23, SI-1000 Ljubljana,
lucija.pecnik0@gmail.com

343.611:929Krajnc A.

»O TI NESREČNI ČLOVEK – KAJ SI MI
STORIL!«

*Proces proti tihotapcu Antonu Krajncu zaradi
roparskega umora leta 1837*

Članek obravnava kazenski proces, ki je med letoma 1837 in 1842 potekal pred deželjskim sodiščem Blagovna zoper podložnika tamkajšnjega gospostva in tihotapca s tobakom Antona Krajncu, obtoženega tatvine in roparskega umora zakoncev Matije in Neže Kramarič v vasi Poljana Sutlanska, tik ob meji na Hrvaškem. Na podlagi obsežnega in v celoti ohranjenega kazenskega spisa, ki ga v fondu Krajevne sodišča gosposčine Blagovna hrani Zgodovinski arhiv Celje, je predstavljena življenjska zgodba Antona Krajncu, znanega tudi kot »Švercar Tona«.

Ključne besede: Anton Krajnc, roparski umor, kazenski proces, deželjsko sodišče Blagovna, tihotapstvo

PEČNIK Lucija, MA History,
Črtomirova ulica 23, SI-1000 Ljubljana,
lucija.pecnik0@gmail.com

343.611:929Krajnc A.

“O YOU WRETCHED MAN - WHAT HAVE YOU
DONE TO ME!”

*The trial of the smuggler Anton Krajnc for robbery
and murder in 1837*

The article deals with the criminal trial that took place between 1837 and 1842 before the Blagovna Territorial Court against Anton Krajnc, a serf of the local manor and tobacco smuggler, accused of the theft and robbery and murder of the couple Matija and Neža Kramarič in the village of Poljana Sutlanska, right on the Croatian border. The article presents the life story of Anton Krajnc, also known as »Švercar Tona«, based on a large and fully preserved criminal case file held by the Historical Archive of Celje within the records of the Blagovna Manor Local Court.

Key words: Anton Krajnc, robbery and murder, criminal trial, Blagovna Territorial Court, smuggling

Pridvorni sodnik kraljevega kameralnega gospostva Miljana na Hrvaškem je 15. decembra leta 1837 v dopisu okrajnemu gospostvu Blagovna¹ prosil za pomoč pri iskanju blagovniškega podložnika iz Ponikve, »nekega Antona Masniaka«,² ki naj bi v noči z 12. na 13. december 1837 v vasi Poljana Sutlanska s sekiro umoril tamkajšnjega podložnika Matijo Kramariča in njegovo ženo Nežo, huje poškodoval njunega mlajšega hlapca Tomaža Staroveškega in ju oropal za večjo vsoto denarja ter pobegnil. Storilec naj bi bil star približno 24 let, visoke postave, polnega obraza, z velikimi modrimi očmi, svetlimi lasmi in nekoliko plešast. Govoril naj bi štajersko slovensko in malo nemško.³

Iskanje ni trajalo dolgo, saj se je že deset dni po zločinu osumljenec Anton Krajnc, ki je ustrezal opisu storilca, kar sam zglasil pred okrajno gosposko v Blagovni. Nekaj dni prej je namreč, čeprav splošno znan kot »tatvinam nagnjen klatež in delomrznež brez premoženja«, na območju gosposčine Zalog od Andreja Falanta iz Železnega kupil kmetijo ter se dogovoril za poroko z njegovo hčerjo Marijo Falant.⁴ Potem ko je svoji novi gosposki že plačal primščino, se je 21. decembra odpravil v Blagovno po krstni list in potrdilo o odpustu iz gosposke, namesto tega pa so ga pridržali kot osumljenca. V priporu je ostal vse do konca kazenskega procesa in razglasitve sodbe leta 1842.⁵

Začetno preiskavo je opravilo sodišče okrajne gosposke Blagovna, nato pa so 7. marca leta 1838

obravnavo odstopili deželskemu sodišču Blagovna,⁶ ki je bilo pristojno za težja kazniva dejanja.⁷ Celo ten preiskovalni postopek je skupaj s pisarjem in dvema prisednikoma vodil kazenski sodnik Anton Kronabethvogl.⁸

Anton Krajnc je bil na prvem zaslišanju opisan kot visoke in vitke postave, s svetlimi lasmi in obrvmi ter modrimi očmi. Imel je dolg in ozek obraz, okroglo, na sredini vbočeno in sicer neizrazito brado, skladen in koničast nos ter pravilno oblikovana usta. Kolena je imel rahlo ukrivljena navznoter, na desni strani zgornjega dela glave pa naj bi imel nekakšno vboklino, kamor bi lahko položili »mušketno kroglo«. Obe ušesni mečici je imel prebodeni za nošenje uhanov. Oblečen je bil v zeleno jopo z zakrpami na komolcih, pod njo pa je nosil telovnik s črno podlago in rožastim vzorcem ter ovalnimi rumenimi kovinskimi gumbi, kmečko laneno srajco, krajše usnjene kmečke hlače, zakrpane na levem kolenu, ozke hlačne naramnice in visoke kmečke škornje iz telečjega usnja. Okoli vratu je imel zavezano rdečo bombažno ruto, na glavi pa je nosil star obrabljen kmečki klobuk iz filca.⁹

Poleg opisa osebe je bila navadno del začetnega zaslišanja tudi predstavitev življenjskega ozadja preiskovanca, iz katere izvemo, da se je Krajnc rodil 28. decembra leta 1812 kot zakonski sin Martina Krajnc in Agate, rojene Kostenak,¹⁰ v Ponikvi pri

¹ Obsežno in v celoti ohranjeno gradivo o kazenskem primeru proti Antonu Krajncu, za katerega je ohranjen tudi delovodnik, je del arhivskega fonda SI_ZAC/0495 Krajevno sodišče gosposčine Blagovna (a.š. 11–14), ki ga hrani Zgodovinski arhiv Celje. V nadaljevanju v opombah navajam zgolj signaturo posameznih dokumentov.

² Domnevan priimek Masniak je bil pozneje ovržen kot nespornost. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00011, Dopis gospostva Miljana glede prepoznavne morilca.

³ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00002, Dopis gospostva Miljana glede umora in tatvine z opisom storilca.

⁴ Kupoprodajna pogodba, s katero je 18. decembra 1837 za 234 goldinarjev in 51 krajcarjev kupil zemljiško posest, skupaj s stanovanjskimi in gospodarskimi poslopji, je bila naknadno razveljavljena. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00014, Dopis gospostva Zalog glede neveljavnosti kupoprodajne pogodbe.

⁵ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00004, Zapisnik zaslišanja Antona Krajnc in nadaljnja ugotovitev dejstev.

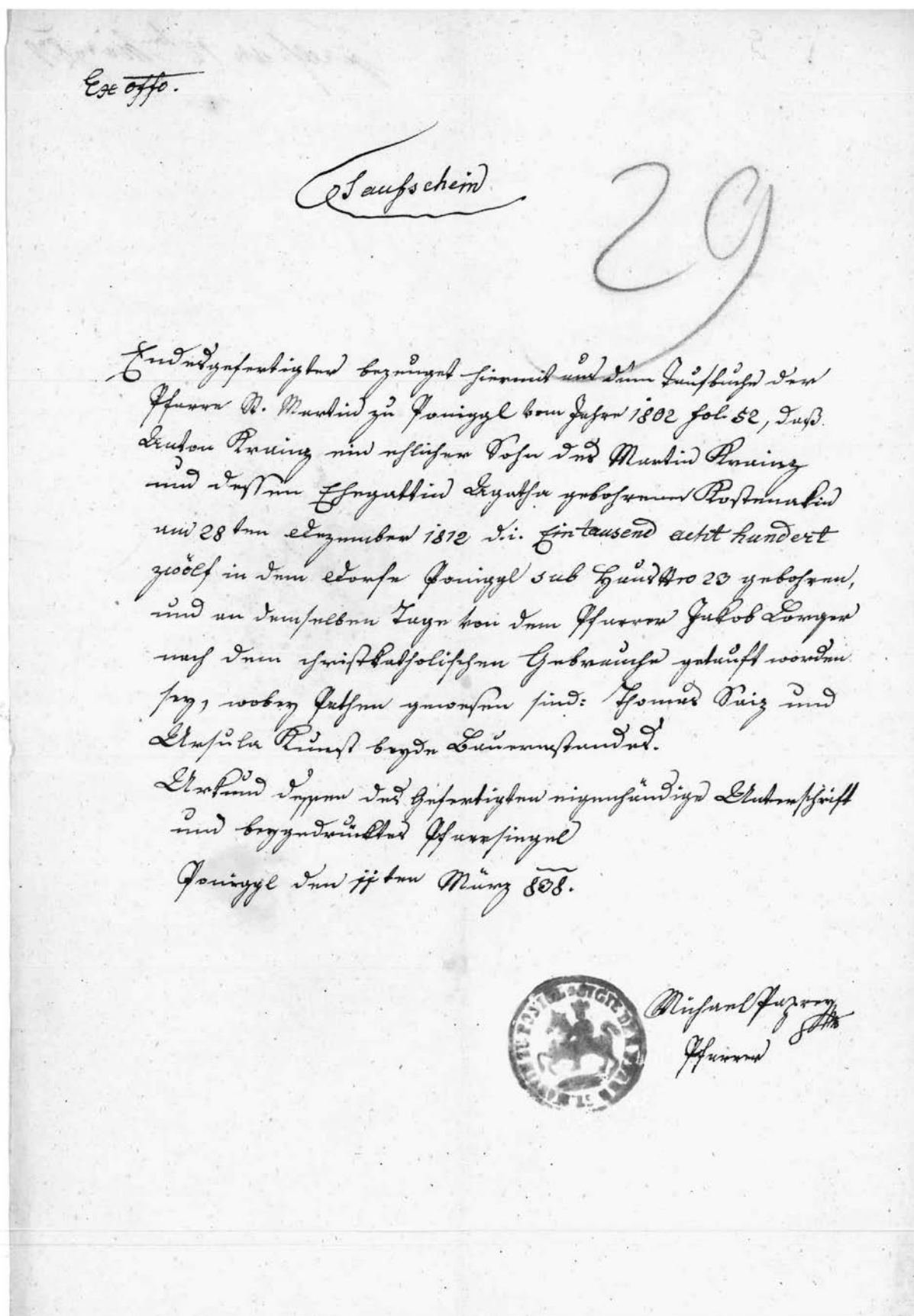
⁶ Ob koncu 15. stoletja je meja deželskega sodišča Blagovna okvirno potekala od Grobelnega do Vodul (Tratna pri Grobelnem) po Drobinskem potoku, do cerkve sv. Miklavža (Bukovje pri Slivnici), naprej do Leskovca, nato ob meji deželskega sodišča Laško do Rífnika in Šibenika, čez Resevno in nato čez Voglajno, do Ogorevca in naprej do Brezja (Proseniško), nato do Ljubečne, Dobrove, mimo Loč do Brezja (Primož pri Šentjurju), nato mimo Brezja (ob Slomu) in nazaj do Grobelnega. Ozemlje deželskega sodišča Blagovna je mejilo na ozemlja sodišč Laško, Novo Celje, Arclin – Zalog, Jelše, Zbelovo, Podčetrtek in Planina. Mell, Pirchegger, Steirische Gerichtsbeschreibungen, 428–429; Historischer Atlas, list 32.

⁷ Za izrekanje končnih sodb v kazenskih zadevah je bila na štajerskem od okoli leta 1830 pristojna deželna pravda v Gradcu. Več o ureditvi sodnih oblastev po jožefinskih reformah: Žontar, Priročniki in karte, 84 – 86.

⁸ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110, Kazensko zaslišanje Antona Krajnc.

⁹ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00024, Krajše zaslišanje Antona Krajnc.

¹⁰ Na podlagi Krajncove izjave naj bi bila rojena kot Zabukovšek in ne kot Kostenak, kot navajajo matične knjige.

Krstni list Antona Krajncja (Zgodovinski arhiv Celje, SI_ZAC/0495/004/001/00017_00030)

Šentjurju v hiši št. 23.¹¹ Njegov oče Martin naj bi po smrti prve žene v Ponikvi kupil kajžo, kjer se je 24. januarja 1812 poročil z Agato in katero je kasneje prevzel Antonov starejši polbrat Jurij.¹² Ko mu je pri treh letih umrl oče, sta se z materjo preselila v kajžo nekega kmeta v župniji Šmarje.¹³ Pri desetih letih je odšel v uk k nekemu čevljarju v Dobravo pri Slovenskih Konjicah, kjer pa ni dobival dovolj hrane, zato tam ni ostal dolgo.¹⁴ Zaradi neskladij v njegovih izjavah ni jasno, kdaj mu je umrla mati,¹⁵ zagotovo pa se je že kmalu po njeni smrti v zgodnjih mladostniških letih začel »brezdelno potikati po različnih okrajih celjskega okrožja« in se preživljati na različne načine. Ker po starših ni podedoval ničesar, si je moral vso svoje premoženje »prislužiti« sam.¹⁶

Že leta 1832 se je Krajnc zaradi tatvine obleke prvič znašel pred deželskim sodiščem Zbelovo.¹⁷

SI_ZAC/0498/004/001/00017_0004,
SI_ZAC/0495/004/001/00017_00030, Krstni list Antona Krajnc.

¹¹ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00030.

¹² Čeprav Krajnc tega ne omenja, se je Jurij rodil leta 1798 Martinu Krajncu in njegovi prvi ženi Mariji, rojeni Slattenšek, ki je umrla leta 1805. NŠAM, 5385 Ponikva, Krstna knjiga 1782-1802, 107.

¹³ Iz virov ni znano, zakaj z materjo in polbratom niso ostali skupaj v očetovi kajži v Ponikvi. Iz prepisa zapisnika zapuščinske obravnave po Martinu sicer izhaja, da se je Agata odpovedala pravici do bivanja v omenjeni kajži. Ker je bil Jurij ob očetovi smrti že v 17 letu starosti, je verjetno kmalu zatem prevzel kajžo, Agata pa se je s triletnim Antonom odselila. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00024, SI_ZAC/0495/004/001/00017_00035, Dopis gospostva Ponikva, s katerim je bil posredovan zapisnik zapuščinske obravnave Martina Krajnc.

¹⁴ SI_ZAC/0498/004/001/00017_0004.

¹⁵ V prvem zaslišanju je trdil, da naj bi umrla pred 10 leti, torej okoli 1827, medtem ko je v drugem zaslišanju povedal, da naj bi umrla že več let pred tem.

SI_ZAC/0495/004/001/00017_00024.

¹⁶ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00024;
SI_ZAC/0498/004/001/00017_0004.

¹⁷ Primerjava zaslišanj z vnosi v matičnih knjigah in drugimi dokumenti je pokazala številna neskladja in razhajanja. Nekatere izjave o letih dela pri posameznih delodajalcih ali letu, v katerem je bil priprt, se pogosto ne ujemajo z uradnimi podatki, ki jih je pridobilo sodišče. Na prvem zaslišanju je denimo trdil, da je bil v Zbelovem zaradi tatvine zaprt že leta 1827, torej domnevno pri 15 letih, na drugem pa je to neskladje pojasnil, češ da v tistem času še ni poznal letnice, v kateri je živel, sedaj pa jo pozna. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110, glej tudi: Čeč, Kako velike so bile male kraje, op. 38.

Po prestani kazni je za kratek čas delal pri nekem Gorjupu v Prožinski vasi. Ker je delo zaradi nerednega plačila kmalu zapustil, se je začel preživljati z zbiranjem steklenih črepinj, ki jih je nosil v Novakovo glažuto pri Vitanju, v zameno za črepinje je občasno dobil nekaj steklenih izdelkov, ki jih je nato prodajal po okolici.¹⁸ Med letoma 1833 in 1834 je ponovno prestajal zaporno kazen, tokrat na deželskem sodišču Novo Celje, kjer je bil nato zaradi suma ponarejanja denarja in tatvine obravnavan še večkrat.¹⁹ Po krajšem delu pri čevljarju Oblaku v Žalcu, naj bi se za tri mesece odpravil v Zagreb, kjer je delal pri različnih gostilničarjih in nekem *Fritzu*, ki je oskrboval tamkajšnje kraljevo skladišče.²⁰

Po vrnitvi se je začel ukvarjati s tihotapljenjem tobaka in se tako pogosto gibal po stranskih poteh med Štajersko in Hrvaško. Okoli binkošti, 11. junija 1837, naj bi tihotapski posel deloma opustil in začel hoditi na dnino h kmetu Antonu Mravliku v Začretu, vendar je moral tudi to delo zaradi vpletenosti v pretep zapustiti.²¹ Okoli praznika sv. Uršule, 21. oktobra 1837, naj bi se z vsem svojim imetjem odpravil v Podgoro v okraju Zalog, kjer se je zaposlil kot pomočnik pri kmečkem čevljar-skem mojstru Jakobu Teržanu. Tam je delal vse do priprtja 21. decembra leta 1837.²² Za pomoč pri čevljar-skem delu je poleg hrane in prenočišča prejemal tedensko plačo v višini 1 goldinarja.²³

Švercar Tona

Poleg omenjenih, predvsem kratkoročnih oblik zaposlitve, se je Krajnc, kot je bilo omenjeno, mogoče že pozimi 1834, zagotovo pa v letu 1835, začel ukvarjati s tihotapljenjem tobaka. Tobak je kupoval

¹⁸ Verjetno gre za Novakovo glažuto v Rakovcu pri Vitanju. Več o steklarstvu na območju Pohorja glej: Minařik, Pohorske steklarne. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00024.

¹⁹ SI_ZAC/0498/004/001/00017_0004.

²⁰ Na prvem zaslišanju je še dodal, da je bil po povratku iz Zagreba vpoklican na vojaški nabor v Blagovni, na katerem pa ni bil izbran. SI_ZAC/0498/004/001/00017_0004.

²¹ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00024;
SI_ZAC/0495/004/001/00017_00043, Dopis magistrata Celje, s katerim so bila poslana zaslišanja prič.

²² Tržan je povedal, da naj bi Krajnc prišel okoli praznika vseh svetih 1837. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00024;
SI_ZAC/0495/004/001/00017_00016, Dopis okrajnega gospostva Zalog s priloženimi dokumenti.

²³ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00016.

pri različnih, po imenu nepoznatih kramarjih s tobakom, tik ob meji na Hrvaškem na območju župnij sv. Ane in sv. Katarine.²⁴ Najcenejšega naj bi kupoval pri »Toplicah« na hrvaški strani meje.²⁵ Prebivalcem širše okolice vasi Poljana Sutlanska je bil pod imenom Tona dobro poznan, saj se je tam pogosto zadrževal dlje časa, prenočeval na različnih kmetijah, se potikal naokoli po tamkajšnjih gostilnah ter prenašal tobak na Štajersko.²⁶ Iz obsežnih zaslišanj priči izhaja, da so tihotapci v to okolico redno prihajali kupovat tobak in da so bile tihotapske prakse na tem območju nasploh močno razširjene.²⁷

Na Hrvaško naj bi Krajnc potoval po glavni cesti, pogosto mimo Podčetrtka, nazaj na Štajersko pa po manj tveganih stranskih poteh, včasih mimo Loke pri Žusmu, včasih pa čez Šmarje.²⁸ Na svojih tihotapskih poteh med Hrvaško in Štajersko se je pogosto ustavil in prenočil v hiši Gašperja Zupanca, po domače Osla (tudi Štojsa) v Verholah pri Loki pri Žusmu.²⁹ Njegova hiša je bila zaradi svoje lege na višjem hribu tik ob gozdu, kamor so običajno tudi skrivali tobak, priljubljena postojanka za tihotapce.³⁰ Zupanc naj bi bil znan gostilničar tihotapcev, katerim je na skrivaj nudil hrano, pijačo in prenočišče, pri njem pa naj bi tudi skladiščili tobak.³¹ Kot je povedal Zupanc, je Krajnc prihajal bodisi v družbi drugih tihotapcev bodisi sam, pri čemer pa naj bi tobak pogosteje prenašal za druge v zameno

za plačilo, saj običajno ni imel dovolj denarja, da bi ga kupil sam. Vse, kar je zaslužil, naj bi namreč praviloma zapravil, kadar je tihotapil svoj tobak, pa je šlo za manjše količine.³²

Približno mesec dni pred zločinom, jeseni leta 1837, se je Krajnc na prošnjo svojih »kupcev« tobaka zopet odpravil na Hrvaško. Na svoji poti nazaj na Štajersko, kamor je pretihotapil 12 zavojčkov tobaka, se je tudi takrat ustavil pri Zupancu. Po celodnevem počitku je prosil njegovo hčer za nekaj kostanja, ki ga je nato lupil z gospodarjevim nožem. Naslednje jutro je izginil, skupaj z omenjenim nožem, vilicami in žepno uro iz srebra in tombaka,³³ ki je visela na steni sobe. Tatvino, ki jo je pozneje na zaslišanju tudi priznal, je »opravičil« s slabo hrano in še slabšim vinom, za katerega naj bi Zupanc po njegovem mnenju zaračunaval previsoko ceno, ter z izginulim tobakom, ki ga je imel skritega na seniku in v votlem deblu hruške ob hiši. S krajo naj bi si tako le »pravično« povrnil nastalo škodo, pri čemer je na zaslišanju celo pozval k soočenju z Zupancem in dodal, da mu bo škodo za uro in nož z veseljem poravnal, ko bo sam prejel plačilo za ukradeni tobak.³⁴ Zupančev sin³⁵ je obtožbe zanikal in pojasnil, da Krajnc hrane in pijače skoraj nikoli ni plačeval z gotovino, temveč večinoma s tobakom v listih, saj je redko imel več kot nekaj grošev denarja. Prav tako pa v bližini njihove hiše ni bilo nobenega hruškovega drevesa.³⁶

Krajnc je na zaslišanjih skušal ustvariti boljše podobo o svojih finančnih in tihotapskih zmožnostih. Tako je denimo trdil, da je leta 1836 nekemu neznanemu kranjskemu tihotapcu v bližini Sotle ponoči ukradel tobak v vrednosti kar 96 goldinarjev (!).³⁷ Pri tem naj bi tobak sprva zgolj prestavil z enega mesta na drugo, pri samem tihotapljenju pa naj bi mu nato pomagala dva »nepoznana kranjska nosača tobaka«. Vendar pa ob tem ni znal navesti ne

²⁴ Gre za župniji v današnji občini Zagorska Sela, Krapinsko-zagorske županije.

²⁵ Verjetno območje »Toplic« in izvira v vasi Harina Zlaka (Slika 1).

SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110;

SI_ZAC/0498/004/001/00017_0004;

SI_ZAC/0495/004/001/00017_00024.

²⁶ Tobak naj bi tihotapil tudi na Koroškem, v bližini Celovca naj bi kupčeval tudi s kranjskimi tihotapci tobaka.

SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110;

SI_ZAC/0498/004/001/00017_0004.

²⁷ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00077. Velja izpostaviti, da so v fondu Krajevnega sodišča Blagovna ohranjene številne posredne omembe tihotapcev tobaka med Štajersko in Hrvaško. Glej: SI_ZAC/0495/004/001/00006;

SI_ZAC/0495/004/001/00007; SI_ZAC/0495/004/002/00019.

²⁸ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

²⁹ Verjetno gre za območje Rudnice v bližini Loke pri Žusmu.

³⁰ Poleg tihotapstva je bilo kot kaznivo dejanje obravnavano tudi posredno sodelovanje, kot na primer dajanje zatočišča oziroma skrivališča, ter druge pomoči tihotapcem. Bratož, Koper in tihotapci tobaka, 235.

³¹ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

³² SI_ZAC/0495/004/001/00017_00106, Zapisnik zaslišanja Gašperja Zupanca.

³³ Kovinska zlitina bakra in cinka, podobna medenini.

³⁴ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

³⁵ Gašper Zupanc je med časom, ko so potekala zaslišanja, umrl.

³⁶ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00106;

SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

³⁷ Krajnc je trdil, da je ukradel tretjino stota (1 stot = 56 kg), kar je skoraj 19 kg tobaka. Hudelja, Nemško-slovenski zgodovinski slovar, 1159; SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

Obravnavano mejno območje med Podčetrtkom in Poljano Sutlansko v 19. stoletju
(Arcanum maps – Cadastral maps)

imen ne prič, ki bi njegovo zgodbo lahko potrdile.³⁸ Do konca procesa je vztrajal, da je večino svojega premoženja pridobil s tihotapljenjem tobaka, pri čemer se zdi, da v njegovem primeru ni šlo za vir dodatnega oziroma boljšega zaslužka, ampak predvsem preživitveno strategijo,³⁹ kar je bilo deloma povezano tudi z njegovo upravljivostjo. Kot so potrdile številne priče, je Krajnc z denarjem slabo gospodaril in pri sebi nikoli ni imel večjih vsot gotovine, zato si je moral denar za nakup tobaka pogosto izposojati.⁴⁰ Tudi sicer je v teh krajih šte-

vilnim ljudem dolgoval tobak ali denar, med njimi tudi zakoncema Kramarič.⁴¹

»Tu ga imaš, ti prekleta baba, in povem ti, da mi boš to še drago plačala!«

Kadar se je po tihotapskih poslih ponovno vrnil na območje Poljane Sutlanske z nekaj zasluženega denarja, ga je običajno zapil v tamkajšnjih gostilnah, med njimi tudi pri Matiji in Neži Kramarič,⁴² kjer se je v letih pred zločinom večkrat zadrževal tudi po več dni skupaj. Tam je, včasih v družbi drugih tihotapcev, ki so k njima prihajali iz Kranjske, Štajerske in Italije,⁴³ občasno pomagal pri delu, ob večerih pa so skupaj pili in igrali karte, včasih tudi za denar. Kadar je šlo za večje zneske, naj bi Neža Matijo ponavadi prepričala, naj gre raje spat, saj bi

³⁸ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

³⁹ Tihotapci so se s tovrstnimi prepovedanimi praksami pogosto ukvarjali predvsem zaradi dodatnega zaslužka, ki je lahko bil, odvisno od območja, precej dobičkonosen. V določenih primerih pa lahko vzgibe za tihotapljenje povezujemo tudi z ekonomsko stisko in preživitvenimi strategijami, ne zgolj s priložnostnim ali boljšim zaslužkom. Bratož, Koper in tihotapci tobaka, 239.

⁴⁰ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00016, Dopis okrajnega gospostva Zalog s priloženimi dokumenti; SI_ZAC/0495/004/001/00017_00156, Dopis magistrata Celje, s katerim je bilo posredovano zaslišanje.

⁴¹ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

⁴² Neža Kramarič je bila v času umora stara približno 40, Matija pa 50 let. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00023, Dopis varaždinskega komiteta s priloženimi dokumenti.

⁴³ Krajnc je ob tem dodal, da je redko katerega poznal po pravem imenu.

se sicer napil in pri igri zapravil preveč denarja.⁴⁴ Da to ni bila edina navada, ki jo je Krajnc opazil pri zakoncih Kramarič, bo razvidno v nadaljevanju.

Kot je Krajnc tudi sam potrdil, mu pri Kramaričih nikoli ni bilo slabo.⁴⁵ Pogosto je zaradi pomanjkanja denarja hrano, vino in tobak pri njima dobival na up, večkrat pa sta mu posodila tudi denar. Kadar se je vračal nazaj proti Štajerski, sta mu večkrat pripravila tudi popotnico. Kramariča sta bila namreč v svoji okolici znana kot razmero-ma premožna in dobro stoječa zakonca. Imela sta manjši vinograd,⁴⁶ njivo in kajžo z manjšo krčmo, v kateri sta se ukvarjala tudi s trgovino s tobakom.⁴⁷ Slednjo naj bi leta 1837 postopoma začela opuščati. Najprej sta od tihotapcev nameravala pobrati še vse neporavnane dolgove, nato pa sta se z zbrano vsoto denarja želela usmeriti v drugo obliko trgovanja, saj se je izkazalo, da trgovina s tobakom ne prinaša več zadovoljivega dobička.⁴⁸ Ob tem velja poudariti, da je Krajnc ob zadnjem nakupu tobaka od Neže izvedel za namero o prodaji preostale zaloge, med bivanjem pri njiju pa naj bi večkrat videl, kam sta shranjevala denar. Če gre verjeti Krajncu, je leta 1837 prenehal zahajati k njima, ker naj bi ljudje začeli širiti (lažne) govorice o njegovem »prepovedanem razmerju« z Nežo Kramarič. Da bi se tem govoricam izognil, naj bi obiske povsem opustil.⁴⁹

Da pri Kramaričih že pred usodnim dogodkom zagotovo ni bil več dobrodošel, kaže tudi incident, do katerega je prišlo na praznik sv. Luka, 18. okto-

bra 1837,⁵⁰ ko se je Matija zaradi trgovskih poslov mudil na Koroškem, Neža pa je kmetijo in gostilno upravljala sama. Potem ko ga pred tem dolgo časa ni bilo v njihovi okolici, se je Krajnc nenadoma pojavil pri njej, ji iz hiše izmaknil potico ter z njo pobegnil.⁵¹ Neža mu je sledila s sosedom Mihom Komeričkim, ki je takrat delal na svoji njivi v bližini hiše, in z dvema drugima tihotapcema, ki sta bivala pri njej.⁵² Krajnca so ujeli še pred mejo na hrvaški strani. Ko je od njega zahtevala dolgovan denar za tobak, naj bi Krajnc izvlekel nož in začel z njim »grozeče mahati«. Če gre verjeti pričevanju Tomaža Hunskega, zeta umorjenih Kramaričev in mežnarja v župniji sv. Ane, naj bi se vsi prisotni od strahu umaknili, Neža, ki je veljala za »krepko žensko«, ⁵³ pa mu je nož iztrgala iz rok. Ker pri sebi ni imel denarja, je za poplačilo dolga poleg noža zahtevala še suknjič,⁵⁴ ki naj bi ga nato slekel in ji ga vrgel skupaj z grožnjo »Tu ga imaš, ti prekleta baba, in povem ti, da mi boš to še drago plačala!«⁵⁵

Po celjskih gostilnah v dneh pred umorom

Na podlagi obsežnih zaslišanj je mogoče zgolj deloma rekonstruirati potek dogodkov v dneh pred umorom.⁵⁶ Po pričevanju Jakoba Teržana se je

⁴⁴ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110; SI_ZAC/0495/004/001/00017_00012, Zapisnik zaslišanja prič.

⁴⁵ Na glavnem zaslišanju so preiskovalci to okoliščino posebej poudarili, ko so ga soočili z vprašanjem, kako je mogel umoriti in oropati prav ljudi, ki so mu prej »storili toliko dobrega.« SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

⁴⁶ Kramariča naj bi imela toliko denarja, da sta vino v zimskem času, kadar ga nista imela dovolj iz lastne pridelave, za potrebe svoje gostilne lahko kupila. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

⁴⁷ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

⁴⁸ Kramarič naj bi se začel ukvarjati tudi s trgovino s prašiči, ki jih je prodajal na Štajerskem in Koroškem SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110;

SI_ZAC/0495/004/001/00017_00094, Zapisnik zaslišanja prič.

⁴⁹ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

⁵⁰ Na takratni tihotapski poti je verjetno izvedel še tatvino pri Gašperju Zupancu.

⁵¹ Ko so ga ujeli, ukradene potice ni imel več pri sebi. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00078, Zapisnik zaslišanja Mihe Komeričkega.

⁵² Šlo naj bi za Hrvata, znanega pod imenom Herčak, in Kočvarja pod imenom Mihič, ki sta Krajnca dobro poznala. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00077, Zapisnik zaslišanja Tomaža Hunskega.

⁵³ V obdukcijem poročilu je Neža opisana kot srednje rasti in ne suhe postave. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00023.

⁵⁴ Oblečila so bila v primerih pomanjkanja denarja pogost način plačila. Glej denimo: Čeč, Kako velike so bile male kraje, 28, 34.

⁵⁵ Krajnc je izrečeno grožnjo zanikal, prav tako se jo tudi Komerički na zaslišanju ni več spomnil. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00078; SI_ZAC/0495/004/001/00017_00012.

⁵⁶ Iz obsežnih zapisnikov zaslišanj ni mogoče natančno rekonstruirati in povzeti celotnega poteka dogodkov. Krajnc je med zaslišanji pogosto prihajal v protislovja in spreminjal svoje izjave – predvsem glede oseb, s katerimi se je v teh dneh družil, ter glede sosledja dogodkov. Zato navajam zgolj okviren oris na podlagi njegovih poznejših izjav, pri čemer v opombah opozarjam le na pomembnejša neskladja z navedbami prič. Ob tem velja izpostaviti, da so povedne

Krajnc v petek zjutraj, 8. decembra 1837 na praznik Marijinega brezmadežnega spočetja, odpravil proti Celju, češ da bo perici Neži Kralj,⁵⁷ ki je običajno prodajala sadje blizu strugarja Jožefa Benedikta Wagnerja na Graški ulici,⁵⁸ odnesel par novih škornjev. Na poti naj bi v okolici Lopate po naključju sklenil kupčijo z neznanim moškim in mu prodal (ukradeno) žepno uro.⁵⁹ Ko je Neži na trgu izročil škornje, je odšel k maši v nemško cerkev,⁶⁰ nato pa se, domnevno skupaj z njo,⁶¹ odpravil do gostilne Jožefa Mežnarja na Nasutini.⁶² Od tam naj bi sam odšel naprej do gostilne lektarja in pivovarja Franca Zabukovška,⁶³ kjer je do dveh zjutraj igral karte z nepoznanimi rokodelskimi pomočniki in pil medico, nato pa na skrivaj in kljub mrazu prespal na Zabukovškovem seniku.⁶⁴ Na podlagi izjav prič je tisti večer dejansko popival v gostilni Pri Flosarju (*»Flosserwirth«*) s hlapcem pivovarniškega mojstra Johanna Tappainerja,⁶⁵ Antonom Zabukoškom. Pozno zvečer naj bi se odpravila proti Polulam, k

Zabukoškovi takratni ljubici Evi Vratarič.⁶⁶ Zanimiv je Krajncjev ugovor, da se to ni moglo zgoditi na petek temveč na soboto, saj je tam veljal običaj da (pošteni) fantje ob petkih ne obiskujejo svojih deklet in da tudi sam še nikoli ni bil pri ženski na petek. Iz Polul sta se nato pozno zvečer vrnila v Celje, kjer je Zabukošek odšel spat k Tappainerjem, Krajnc pa naj bi, čeprav tega nihče ni potrdil, potrkal na okno pekarnice mojstra Jožefa Wokauna na Gosposki ulici, kjer naj bi mu odprl neki pekovski vajenec, in tam prespal.⁶⁷ Na končnem zaslišanju je priznal, da se zaradi mraza in opitosti ne spomni več dobro, kje je prespal 8. in kje 9. decembra.⁶⁸

V soboto, 9. decembra, naj bi cel dan pil rozolijo⁶⁹ v gostilni glavničarskega mojstra Antona in Alojzije Halm,⁷⁰ kjer naj bi za razbit kozarec z rozolijo plačal 7 kr.⁷¹ Naslednji dan, 10. decembra, pa naj bi do večera popival v gostilni Jožefa Badra, znani kot *»Pri Erjavem Joslu«* na Graški ulici, kjer naj bi krčmarja prosil za prenočišče in z njegovim dovoljenjem prespal na seniku na zadnji strani dvorišča blizu stranišča.⁷²

tudi njegove neresnične oziroma lažne izjave, saj so pogosto odražale določeno družbeno realnost. Čeprav izmišljene, so lahko temeljile na resničnih zgodbah, dogodkih ali dejanjih drugih ljudi iz njegove okolice, ki jih je videl, o njih slišal ali pa jih sam že doživel. Glej denimo: Čeč, *Zapustil me je bog*, 365.

⁵⁷ Po pričevanju dekle Marije Vratarič, je bila Neža Kralj kot »nemarna dekla« na slabem glasu.

SI_ZAC/0495/004/001/00017_00064, Zapisnik zaslišanja prič.

⁵⁸ Današnja Stanetova ulica.

⁵⁹ Spet drugi je trdil, da naj bi ukradeno uro, ki ni imela velike vrednosti, kot plačilo dal nekemu hlapcu in nosaču tobaka. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

⁶⁰ Danes cerkev Marijinega vnebovzetja v Celju.

⁶¹ Neža je to na zaslišanju zanikala, Krajnc pa je trdil, da se tega morda ne spomni, ker naj bi bila preveč pijana. Na poznejšem zaslišanju je dodal, da »ne ve, ali je tako neumna ali tako škodoželjna, da ne more povedati resnice« Tudi sicer se je v primerih, ko se priče z njim niso strinjale, pogosto izgovoril, da sam ne more pomagati, če nočejo povedati resnice ali pa se je ne spomnijo. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

⁶² Tudi Nasutje, območje današnjega Trga Celjskih knezov in morda tudi dela Prešernove ulice. Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, 1. del, 399, 415.

⁶³ Zabukovski so se ukvarjali z lektarstvom in pivovarništvom v hiši, ki je stala na današnjem Glavnem trgu. Orožen, *Posestna zgodovina*, 23; Cvelfar, *Posestne razmere*, 117, 137.

⁶⁴ Zakonca Zabukovšek sta na zaslišanju zanikala, da bi Krajnc prespal na njunem seniku

SI_ZAC/0495/004/001/00017_00024;

SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

⁶⁵ Več o rodbini Tappainerjev glej: Hozjan, *Manj znano in neznano o rodbini*.

⁶⁶ Eva, kasneje poročena Zupanc, naj bi bila tistega dne s svojim bodočim možem pri Mežnarju, kjer je Krajnc videla z neko žensko. Prav zaradi tega naj bi jo Zabukošek skupaj s Krajncem še istega večera iz ljubosumja obiskal na Polulah in jo pod oknom spraševal o moškem, s katerim je bila. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00126.

⁶⁷ Pekovski mojster Jožef Wokaun je to zanikal. Prav tako je povedal, da je okno pekarnice, na katero naj bi potrkal, obrnjeno na dvorišče in ne na ulico. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

⁶⁸ Zabukošek je zanikal, da bi bila s Krajncem pijana. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

⁶⁹ Rozol, tudi rozolja (rosoglia) je bil priljubljen liker iz cvetov pomaranč, žganja, sladkorja ali različnih dišav. Da je bila v tem času priljubljena pijača v Celju, potrjuje tudi notica iz 19. stoletja, v kateri je zabeleženo, da so se »prebivalci zabavali s kvartanjem in keglanjem, pili alkoholne pijače, rozoljo, žganje, pivo in vino itd., kar je imelo svoje posledice.« Kuret, *Slovensko Štajersko 2 sn.*, 121.

⁷⁰ Gostilna je stala v bližini današnje Prešernove ulice. Orožen, *Posestna zgodovina*, 31.

⁷¹ Čeprav se pogosto ni spomnil določenih dogodkov, denimo kje je prenočil, se zdi, da je svoje izjave mestoma skušal narediti bolj prepričljive z dodajanjem podrobnosti, kot je na primer katero vino je pil, koga je videl, koliko je plačal za razbit kozarec ipd. Glej denimo: Čeč, *Kako velike so bile male kraje*, 25.

⁷² Badrovo zanikanje, da bi ga vprašal za prenočitev ali tam prespal, je Krajnc pripisal njegovi domnevni pijanosti.

V ponedeljek, 11. decembra, naj bi pil v gostilni Johanna Gallizierja⁷³ in prespal v hlevu med konjskimi stajami pri tamkajšnjem hlapcu Juriju Borinu.⁷⁴ Pozneje se je izkazalo, da je bil v tej gostilni pravzaprav šele v noči s 16. na 17. december, saj je trdil, da je tam srečal Jakoba Maleja. Krajnc ni predvidel, da bo Male na zaslišanju sicer res potrdil njuno srečanje, hkrati pa tudi povedal, da je tisti večer sklenil kupčijo z Matijo Trobino, o čemer sta dala napisati potrdilo, datirano s 17. decembrom.⁷⁵

V torek 12. decembra zjutraj naj bi Krajnc odšel k maši v nemško cerkev, kasneje pa v trgovino rokavičarjev Jakoba in Terezije Nordheim v Miheličevi hiši na Graški ulici,⁷⁶ kjer je kupil črne irhaste kratke hlače, usnjene hlačne naramnice in mošnjo iz zelenega usnja. Tam naj bi srečal mizarja Janeza Bizjaka, s katerim je nekoč delal pri Mravlatu in z njim odšel do gostilne pri Mežnarju.⁷⁷ Nato naj bi šel do usnarja Jožefa Jamnika na Graški cesti, kjer je kupil usnje, kasneje pa v gostilno Jožefa Badra, kjer je spil nekaj poličev vina iz leta 1834 in jedel kosilo.⁷⁸ Tam naj bi spoznal neko žensko iz okolice Maribora, s katero sta se popoldne skupaj odpravila do gostilne Antona Böhma pri Belem volu na

Graški ulici.⁷⁹ Skupaj naj bi pila vino iz leta 1834 v prvi sobi za goste pri mizi ob peči. Ker naj bi popil preveč žganja, je omenjeno žensko pustil tam in se, zopet na skrivaj, odpravil spat na senik.⁸⁰

Sredi noči na 13. december naj bi nanj začel padati sneg⁸¹ zato se je zaradi mraza odpravil v pralnico gostilne, kjer so v zgodnjih jutranjih urah na delo že prišle perice,⁸² saj je na tisti dan potekalo večje pranje.⁸³ Glede na njihovo pričevanje, naj bi Krajnc okoli pete ure zjutraj na mrazu sedel na klopi na ulici pred zaklenjeno gostilno in mimoidočo perico prosil, ali se lahko pride v kuhinjo pogret. Tam jim je rekel, da je tako zgodaj prišel iz Podgore, ker ni imel ure in se je zato zmotil v času, v Celje pa je prišel kupit usnje. Na zaslišanju je sicer spretno pojasnil, da jim ni želel razkriti, da je prespal na seniku, saj se je bal, da bi ga imele za sumljivega človeka, ki bi jim kaj ukradel, zato se je raje zlagal.⁸⁴ Povedale so tudi, da so mu dovolile vzeti nekaj pečenega krompirja, ki so ga pekle na ognju. Da bi si krompir olupil, naj bi iz hlačnega žepa potegnil nož, ob tem pa naj bi mu na tla padlo nekaj denarja.⁸⁵ Prav tako se je tistega jutra zadrževal le ob robu kotla za žehtanje perila in se ni približal luči, zato ga niso mogle dobro videti. Pericam se je zdel zelo tih, plah in žalosten,⁸⁶ zaradi česar so mu na sodi-

⁷³ Domnevna gostilna »Pri Sidru« (Ankerwirth).

⁷⁴ Tako hlapec kot gostilničar Gallizier sta zanikala, da bi Krajnc prespal v konjskem hlevu. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00043; SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

⁷⁵ Krajnc je, čeprav je bil takrat že dogovorjen za poroko, trdil, da je v noči s 16. na 17. december prenočil pri neki mladi dekli Micki v okolici Levca. Pri njej naj bi v zadnjih dveh letih pogosto prespal, saj je večkrat zahajal v tamkajšnje gostilne, kamor je skupaj z nekim hlapcem večkrat prenašal tobak. Domnevna ljubica, dekla Marija Majcen, je vse to zanikala in povedala, da ni mogel prespati pri njej, ker je takrat že bila z drugim fantom. Krajnc je nato naknadno spremenil izjavo, češ da je bilo dekli verjetno ime Uršula in ne Micka, ter da se njenega priimka ne spomni. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110; SI_ZAC/0495/004/001/00017_00145, Dopis okrajnega gospostva Novo Celje, s katerim so bila posredovana zaslišanja.

⁷⁶ Ime hiše po Antonu Miheliču, protokolistu pri celjskem okrožnem uradu. Cvelfar, Posestne razmere, 154.

⁷⁷ Bizjak je povedal, da se v trgovini nista srečala 12. decembra, ampak nekaj dni preden so Krajncu priprli na Blagovni, okoli 15. decembra. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

⁷⁸ Bader, ki ga je Krajnc na soočenju s svojim »sprenevedanjem« spraval v jezo, je zatrdil, da ga pred tem nikoli ni videl, in da vina iz leta 1834 takrat sploh ni imel več v kleti. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

⁷⁹ Kasnejše gostišče in hotel »Pri Belem volu« na današnji Stanetovi ulici 3.

⁸⁰ Gostilničar Böhm je podal natančen opis stavbe in pojasnil, da Krajnc ni mogel spati na seniku, ne da bi on za to vedel, saj je bil dostop možen zgolj skozi glavna vhodna vrata, ki so bila ponoči vedno zaklenjena, ključ pa je imel pri sebi le on. Prav tako je poudaril, da je nemogoče, da bi nanj na seniku čez odprtine padal sneg. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00060, Dopis magistrata Celje, s katerim je bilo posredovano zaslihanje Antona Böhma; SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

⁸¹ Zaradi neobičajno velike količine zapadlega snega naj bi pozimi iz leta 1837 na 1838 ponekod obstala vsa vožnja. Gubo, Geschichte der Stadt Cilli, 356.

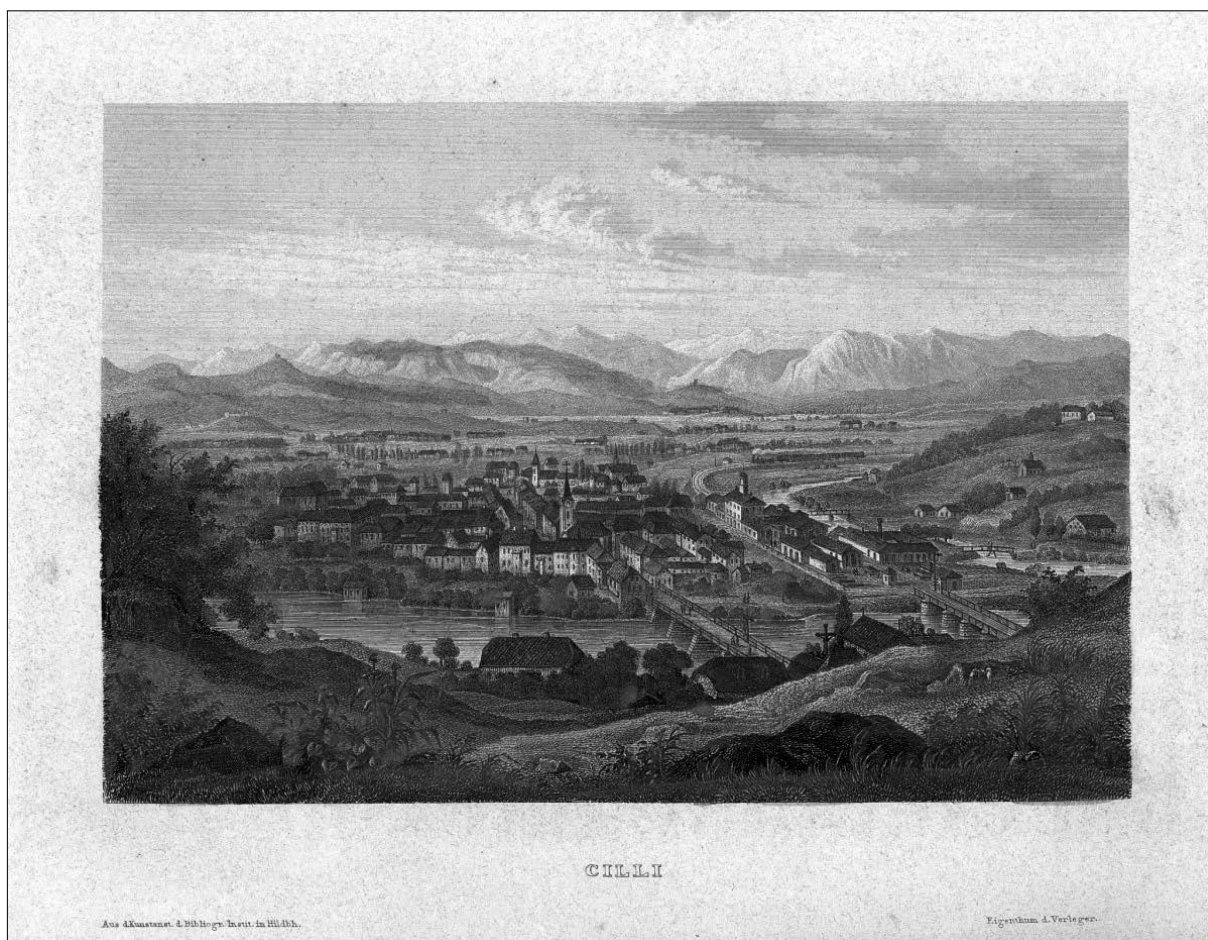
⁸² Med njimi Neža Cilenšek, Jožefa Topolovšek, Marija Kladeš in Jedrt Kozovinc.

⁸³ Čeprav se vse perice niso spomnile točnega datuma pranja, ki je navadno trajalo več dni, so bile nekatere prepričane, da je bilo to v sredo, 13. decembra, saj je bil takrat postni dan, ko so za zajtrk dobile prežganko, za kosilo pa postno jed. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00064.

⁸⁴ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

⁸⁵ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00102, Zapisnik zaslišanja Jožefe Topolovšek.

⁸⁶ Perica Marija Kladeš je na zaslišanju pripomnila, da je bil preteklo jesen, ko je skupaj z njim izkopavala krompir

Pogled na Celje iz srede 19. stoletja (Zgodovinski arhiv Celje, SI_ZAC/1294_00076)

šču očitali, da se je za kotlom skrival iz slabe vesti in strahu, da bi perice morda opazile morebitne sledi krvi.⁸⁷ Od peric se je nato kmalu poslovil in odšel k jutranji maši v nemško cerkev, nato pa se je z nekim neznanim prevoznikom z lesom odpeljal v Žalec, kjer je ravno na tisti dan potekal letni sejem. Pozno popoldne se je iz Žalca po petih dneh vrnil k Jakobu Teržanu.⁸⁸

Čeprav ga 11. in 12. decembra v Celju ni videla nobena priča in se je na zaslišanjih nenehno zapletal v protislovja, je do konca preiskovalnega postop-

ka trdil, da je noč z 12. na 13. december, ko je bil storjen umor, prespal na seniku pri Belem volu.⁸⁹

»Tona, kaj pa delaš?«

Na predvečer praznika sv. Lucije, 12. decembra 1837, je močno sneženje ravnokar ponehalo, zaradi polne lune in debele snežne odeje pa je bila tista noč še posebej osvetljena.⁹⁰ Po večerji je Matija Kramarič odložil svojo kapo na klop ob peči in skupaj z ženo Nežo in komaj štirinajstletnim hlapcem Tomažem Staroveškim zmolil še večerno molitev. Nato se je, tako kot je imel navado vsak

pri Johannu Tappainerju, videti zelo zgovoren in živahen, kar je bilo povsem v nasprotju s tem, kako se je vedel takrat, ko je bil zelo redkobeseden in deloval potrto. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00064.

⁸⁷ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110; SI_ZAC/0495/004/001/00017_00064.

⁸⁸ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00024.

⁸⁹ Približen časovni okvir med umorom in njegovim prihodom v Celje dopušča možnost, da je lahko kljub mrazu, snegu in veliki razdalji peš prehodil pot od Planjave pri Poljani Sutlanski do Celja. Glede na izjave prič, bi se proti Poljani Sutlanski lahko odpravil enkrat po 11. decembru, saj ga od takrat do zgodnjega jutra 13. decembra v Celju ni opazil nihče.

⁹⁰ »Tisto noč je bilo res skoraj tako svetlo, da bi lahko ustrelil zajca.« SI_ZAC/0495/004/001/00017_00077.

večer pred spanjem, odpravil na obhod okoli svoje hiše in gospodarskega poslopja preverit, ali je vse v redu.⁹¹ Ker se z obhoda neobičajno dolgo ni vrnil, je Neža poslala hlapca, naj ga poišče in mu pove, naj gre spat, saj bo ona odšla v stransko sobo, v kateri je takrat pri njih spala tudi njuna štiriletna vnukinja Jožefa Hunski. Ko je Staroveški prišel skozi vhodna vrata, je na vogalu hiše zagledal švercarja Toneta, ki je stal tam s sekiro v roki. Odhitel je nazaj v hišo in Neži zaklical »*Mati! Švercar Tona s sekiro stoji zunaj pri vogalu hiše!*« Ona pa naj bi mu le odvrnila, da to ni mogoče in da ima morda v rokah motiko. Ker Staroveški ni odnehal, je vseeno stopila do vrat, da bi se prepričala še sama. Takoj ko se je približala pragu, jo je storilec že napadel in jo s topim delom sekire udaril v prsa, nato pa sta se začela prerivati. Neža je zagrabila za ročaj sekire in ker ga je držala tako močno, da ji ga ni mogel izpuliti iz rok, je iz žepa izvlekel nož in jo močno porezal po rokah, da je ročaj izpustila. Takrat ga je roteče in v božjem imenu prosila, naj jo pusti pri življenju in mu obljubila, da mu bo izročila vse ključke od skrinj, da si vzame kar želi. Namesto, da bi uslišal njeno prošnjo, jo je udaril po glavi in sunil s takšno silo, da se je zgrudila na tla.⁹²

Staroveški, ki se je skrival na peči, je medtem zaman začel kričati na pomoč in vzkliknil: »*Tona, kaj pa delaš?*«⁹³ Storilec mu je odgovoril z udarcem s topim delom sekire, nato pa še dvakrat z udarcem rezila po glavi. Staroveški je kasneje dodal, da ga je pred smrtjo rešila koruza na peči, kamor je ob udarcu sklonil glavo in je nekoliko ublažila udarce. Storilec ga je nato začel stresati za ramo, da bi preveril, ali še diha, Staroveški pa naj bi se delal, da je mrtev. Medtem se je Neža začela pobirati s tal in se z obema rokama oprijela postelje, kri pa naj bi ji iz glave tekla v potokih. Storilec ji je nato zadal še več udarcev, nakar je nezavestna padla na tla.⁹⁴ Neži naj bi iz ušes iztrgal še par srebrnih uhanov.⁹⁵ Nato je vzel ključ, ki je visel poleg njenega predpasnika, in odšel v sosednjo sobo, kjer so bile skrinje za oblačila

ter začel krasti. Staroveški je izkoristil priložnost, z zadnjimi močmi pobegnil skozi okno in se zatekel k najbližjemu sosеду Antonu Šošku.⁹⁶

Vest o umoru se je nato hitro razširila. Šoško je huje poškodovanega in nezavestnega Staroveškega prepustil v oskrbo svoji ženi, sam pa je najprej odšel k bratu Neže Kramarič, Pavlu Juriču, s katerim sta skupaj odšla na kraj zločina. Ko sta prispela, je bila v hiši popolna tema. Prvi je v hišo vstopil Jurič in ob tem nekaj začutil pod nogami. Šele ko je Šoško naredil luč, je na tleh pred sabo zagledal svojo sestro Nežo, ki je ležala v mlaki krvi, iz nosu in ust pa naj bi ji kri še vedno tekla v potokih. Jurič je nato odtrgal kos lanenega platna in ga zvil v pukanico,⁹⁷ s katero je poskušal zaustaviti krvavenje.⁹⁸

Skrinje v hiši so bile že izropane, v sosednji sobi pa sta našla Kramaričevo vnukinjo Jožefo, ki naj bi mirno ležala v postelji.⁹⁹ Šoško je Juriča pustil na straži, sam pa je najprej odhitel do hčerke umorjenih, Jedrt Hunski, nato pa se je odpravil še v vas k nekemu Kramaričevemu prijatelju, saj je bil prepričan, da bo Matijo Kramariča našel tam. Ko je novica dosegla Jožefa Staroveškega, župana soseske Poljana,¹⁰⁰ je takoj zbral okoli 50 ljudi, s katerimi so preiskali celotno območje ob meji s Štajersko, do mostu čez Sotlo pri Tratni, na katerem v svežem snegu niso opazili nobenih sledi pobeglega morilca.¹⁰¹

Ko Šoško Kramariča ni našel v vasi, se je odločil, da se vrne in še enkrat preišče okolico hiše. Ravno takrat pa je očeta začela iskati tudi Jedrt Hunski, skupaj z drugimi, ki so v tem času že prihiteli na pomoč. Vzela je luč in se napotila ob spodnji strani hiše, kjer je naletela na grozljiv prizor. Mrtvega očeta je našla ležati na hrbtu, z nogami obrnjenimi proti kletnim vratom. Segla je proti njegovi roki, ki je bila že ledeno mrzla, in od hude bolečine zajokala. Skupaj z drugimi, ki so jo spremljali, je pretresena,

⁹¹ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110;
SI_ZAC/0495/004/001/00017_00042.

⁹² SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

⁹³ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00011; Slika 3.

⁹⁴ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110;
SI_ZAC/0495/004/001/00017_00042.

⁹⁵ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00018, *Dopis sodnega sluga Jerneja Hrena glede srebrnih uhanov.*

⁹⁶ *Do Šoška naj bi prišel okoli 8. ure zvečer.*

SI_ZAC/0495/004/001/00017_00012.

⁹⁷ *Niti, napuljene iz rabljenega platna, za na rane.*

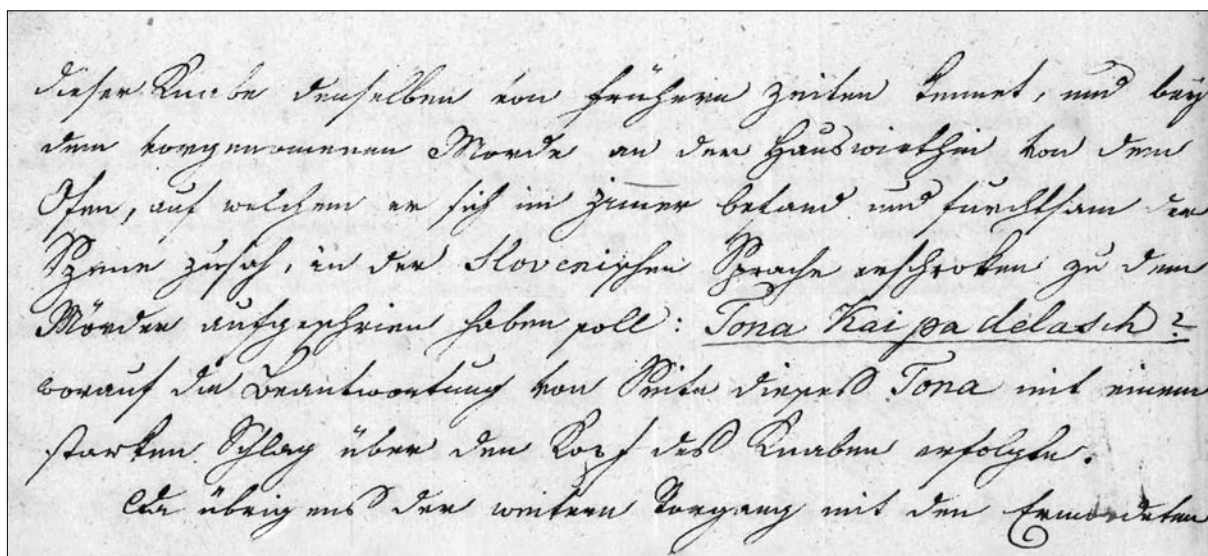
⁹⁸ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00012;

SI_ZAC/0495/004/001/00017_00042.

⁹⁹ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00012.

¹⁰⁰ »Gemeinderichter«, tudi občinski sodnik. Hudelja, Nemško-slovenski zgodovinski slovar, 397.

¹⁰¹ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00012.

Izsek opisa umora s slovenskim zapisom (*Zgodovinski arhiv Celje, SI_ZAC/0495/004/001/00017_00011*)

v krikih in joku stekla nazaj v hišo, truplo pa so nato prenesli na klop v hišo.¹⁰² Da bi ugotovil, ali je bil umor povezan z ropom, je Hunski preiskal še žepe umorjenega, a v njih ključev ni več našel.¹⁰³

Kot je bilo mogoče sklepati glede na sosednje dogodkov in najdbo trupla, je morilec dobro poznal navado Matije Kramariča in v temi prežal nanj s sekiro za drva, ki jo je pred tem izmaknil iz veže. Ko je Kramarič tako kot vsak večer, prišel mimo kleti, ga je morilec napadel in mu zadal smrtonosni udarec v sence na desni strani glave, po katerem je Kramarič mrtev obležal na hrbtu.¹⁰⁴

Med tem časom je na prizorišče prispel tudi župnik sv. Ane, ki je dal takoj poslati po zdravnike. Iz bližnjega Podčetrтка je prišel dr. Štefan Kočevar, ki je skupaj z nekim ranocelnikom iz Krapine nudil prvo zdravniško pomoč umirajoči Neži, oskrbel ranjenega Staroveškega, ter pregledal poškodbe na Matijevev truplu. Kasneje je skupaj z drugimi zdravniki in sodnimi uradniki iz Krapine in

Varaždina opravil obdukcijo obeh Kramaričev in izdal podrobno izvedensko mnenje ter obdukcijsko poročilo.¹⁰⁵

Neža je dva dni po dogodku, 14. decembra, nenadoma prišla k zavesti. Z roko naj bi se dotaknila okrvavljenega nosu in ko je pogledala še svojo poškodovano roko, je vpričo več navzočih vzkliknila: »*Jezus Nazarečan, kako me boli roka!*«, kmalu zatem pa je dodala še: »*O ti nesrečni človek, kaj si mi storil?*« Na vprašanje Hunskega, kdo ji je to storil, je odgovorila da »*tisti švercar Tona.*«¹⁰⁶ Pred smrtjo je nato v hudih bolečinah večkrat spraševala za svojega moža, ker pa je niso želeli še dodatno vznemirjati in ker je težko govorila, so jo pomirili, češ da je šel iskat morilca in da se bo kmalu vrnil.¹⁰⁷ Neža je zaradi hudih poškodb umrla že naslednji večer.¹⁰⁸

Storilec naj bi zakonca Kramarič po oceni hčere Jedrt Hunski oropal za okoli 500 goldinarjev gotovine v različnih valutah, ki je bila shranjena v skrinji za oblačila, ter ukradel več kosov oblačil in drugih predmetov,¹⁰⁹ med njimi več kosov platna,

¹⁰² SI_ZAC/0495/004/001/00017_00042.

¹⁰³ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00012. Ključne skrinje so moški pogosto nosili v hlačnih žepih. Čeč, Kako velike so bile male kraje, 39.

¹⁰⁴ Po pričevanju Hunskega bi se Kramarič, če ga storilec ne bi presenetil, lahko ubranil, saj naj bi veljal za »močnega moža, ki se ni bal takšnih ljudi.« Tudi v obdukcijem poročilu je Matija opisan kot srednje rasti in močnejše postave.
SI_ZAC/0495/004/001/00017_00012;
SI_ZAC/0495/004/001/00017_00023.

¹⁰⁵ SI ZAC/0495/004/001/00017_00023.

¹⁰⁶ Kasneje je tudi dr. Štefan Kočevar potrdil, da Neža svojih besed ni izrekla v blodnjavi zaradi bolečin, temveč pri polni zavesti in prisebnosti. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00063; SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

¹⁰⁷ SI ZAC/0495/004/001/00017 00012.

108 SI_ZAC/0495/004/001/00017_00042.

¹⁰⁹ Pozneje so preiskali tudi Margareto Štampet, domnevno Krajinčevo ljubico, v primeru, da bi pri njej skrival ukradene

usnja, ženski svileni ruti, več srajc, srebrn prstan in uhane ter nož.¹¹⁰

**»Ko se je vrnil,
ni bil več tako vesel kot prej«**

Krajnc se je v Podgoro vrnil 13. decembra pozno popoldne. Teržanu naj bi povedal, da je v preteklih petih dneh popival in hodil naokoli po Celju.¹¹¹ Ob vrnitvi naj bi se po Teržanovem mnenju sicer vedel neobičajno, ni bil več tako vesel kot prej, prav tako mu ni teknilo niti jesti niti piti.¹¹² Na poznejšem zaslišanju je svojo potrtost in izgubo apetita pojasnjeval s skrbmi zaradi prihajajoče poroke in sklenjene kupčije.¹¹³ Krajnc namreč ni odlašal z naložbo pridobljenega denarja v izboljšanje svojega položaja. Priložnost se mu je ponudila že dan po vrnitvi v Podgoro, ko se je skupaj z Jakobom in Antonom Teržanom odpravil na šušmarsko delo k Andreju Falantu in njegovemu sinu Jožefu v Železno. Falant je namreč že dlje časa iskal kupca za svojo kmetijo in ženina za svojo hčer. Krajnc naj bi se še isti dan dogovoril glede pogojev prodaje in poroke z Marijo Falant, ki naj bi jo ob tej priložnosti tudi spoznal. Dokončni dogovor so sklenili 17. decembra v Teržanovi gostilni, na praznik svetih treh kraljev, 6. januarja 1838 pa bi bili v tamkajšnji cerkvi že prvi

oklici. Poleg are v gotovini je svoji bodoči nevesti podaril še dve ženski ovratni ruti v rdeči barvi.¹¹⁴

Svojo nenadno premoženjsko izboljšanje¹¹⁵ je sprva pojasnjeval z zadetkom na loteriji¹¹⁶ ter z dediščino v višini kar 150 goldinarjev, ki naj bi mu jo izplačal brat Jurij s Ponikve.¹¹⁷ Kasneje je pred sodiščem priznal, da je o tem lagal zgolj zato, ker ni želel razkriti, da je denar zaslužil s tihotapljenjem tobaka. Glede zadetka na loteriji pa je dodal, da naj bi to omenil zgolj v šali.¹¹⁸

V naslednjih dneh naj bi Krajnc večinoma delal pri Teržanu, mu pomagal pri kolinah in se zadrževal pri Falantovih.¹¹⁹ V četrtek 21. decembra se je odpravil v Gorico k Martinu Ledniku, s katerim je bil dogovorjen, da ga odpelje na Blagovno, kjer je želel urediti še vse papirje pred poroko in nakupom zemljišča.¹²⁰ K Ledniku je s seboj prinesel še tri vate grobega platna, ki naj bi ga 13. decembra kupil pri trgovcu Mežnarju v Celju ter ga izročil krojaču Mihi Pečniku, ki je pri Lednikih takrat opravljal

predmete. Margareta je govorice zanikala in dodala, da si želi, da »tega falota nikoli ne bi spoznala, saj zdaj trpi toliko sramote in posmeha ter nejevoljo svojega delodajalca« Jožefa Mathesa, trgovca s tobakom v Celju. Krajnc naj bi sicer spoznala preko neke druge dekle, nakar jo je na ulicah Celja večkrat nagovarjal in ji pošiljal pozdrave, a da se z njim nikoli ni zapletla. Ko se je jeseni leta 1837 vračala z romanja k cerkvi sv. Mihaela v Laškem, naj bi skupaj z nekaj deklami obiskala gostilno rokavičarja na Bregu, kjer je na mizo odložila svojo ruto, ki naj bi jo Krajnc izmaknil. Ko jo je kasneje zahtevala nazaj, ji je odvrnil, da jo je izgubil, nato pa naj bi ji čez nekaj časa preko Marije Spitzmüller poslal novo rdečo bombažno ruto, ki pa je ni želela sprejeti. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00155; SI_ZAC/0495/004/001/00017_00131.

¹¹⁰ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00042;

SI_ZAC/0495/004/001/00017_00024.

¹¹¹ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

¹¹² SI_ZAC/0495/004/001/00017_00016; SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

¹¹³ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110. Razlog za izgubo apetita so preiskovalci na zaslišanju povezali predvsem s »slabo vestjo.«

¹¹⁴ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00016;

SI_ZAC/0495/004/001/00017_00058. Ovratne rute, še posebej rdeče, so bile priljubljeno darilo, ki so ga fantje podarjali dekletom kot znak naklonjenosti. Čeč, Kako velike so bile male, 35, glej tudi op. 109.

¹¹⁵ Širša okolica je ob takšnih nenadnih spremembah hitro postala sumničava, da je posameznik denar nemara pridobil na nepošten način. Še večja nezaupljivost je veljala za hlapce in dekle, zlasti kadar so ob tem še pretirano popivali po gostilnah. Slednje naj bi v ljudskih predstavah pogosto vodilo v tatvine. Čeč, Kako velike so bile male, 27.

¹¹⁶ Krajnc je na zaslišanju 7. marca 1837 trdil, da naj bi pogosto igral v loterijskem nabirališču v Celju. Večkrat naj bi imel srečo in zadel manjše zneske v višini nekaj grošev, decembra pa naj bi zadel »ambo« (dvonumerični zadetek) z izžrebano številko 1 in 36. Celjsko loterijsko nabirališče sta takrat vodila Georg in Ana Leitmayer. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00024;

SI_ZAC/0495/004/001/00017_00043.

¹¹⁷ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00016.

¹¹⁸ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

¹¹⁹ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00016.

¹²⁰ Na Blagovno ga je v četrtek 21. decembra 1837 nato peljal Jožef Lednik. Pred tem naj bi se ustavila še v Celju, kjer je od Neže Kralj kupil nekaj jabolok. Ko sta prispela na Blagovno, naj bi Ledniku naročil, naj ga počaka pri bližnji gostilni, saj da se ne bo dolgo zamudil, saj naj bi potreboval le krstni list in potrdilo. Kmalu zatem je k Ledniku pristopil sodni sluga in mu sporočil, naj se odpravi domov, saj so Krajncu priprli. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00047; SI_ZAC/0495/004/001/00017_00044. Dopis okrajnega gošpostva Zalog, s katerim je bil poslan zapisnik zaslišanja.

šušmarsko delo. Pečnika je prosil, naj mu iz platna sešije spodnje hlače, ki jih je nameraval prevzeti ob povratku z Blagovne.¹²¹

**»Naj bo preklet človek,
ki mi ta umor očita«**

Ob priprtju je imel Krajnc pri sebi mošnjo iz zelenega usnja, ključ za skrinjo, 5 goldinarjev gotovine, pipo za tobak,¹²² mošnjiček iz volovskega mehurja z nekaj žvečnega tobaka, staro usnjeno nožnico brez noža, moder črtast robec, žepni nož s kresilom, dvema reziloma in tlačilom za pipo ter rdeč bombažen dežnik. Ob poznejšem popisu pripadajočih predmetov, ki so jih našli v njegovi skoraj novi skrinji za oblačila pri Teržanu, je naveden še nov kmečki klobuk, star črn plašč, nove kratke hlače iz črnega usnja, nova jakna iz modrega sukna, več telovnikov, svilena ruta, dve bombažni ruti, platnena srajca in ena umazana platnena srajca,¹²³ nove hlačne naramnice, kos traku iz sukanca, molitvenik, nemška molitvena knjiga s futrolo (ovitkom), čevljarско orodje, kladivo, štirje kosi telečjega usnja, kresilna goba in vitrih (tatinski ključ). Skupaj z najdeno gotovino v vrednosti 177 goldinarjev in 15 krajcarjev je bilo vse njegovo premoženje ocenjeno na 182 goldinarjev in 42 krajcarjev.¹²⁴ Ker od staršev ni podedoval ničesar, je na zaslišanju trdil, da je ta denar zaslužil s tihotapljenjem tobaka,¹²⁵ deloma

pa tudi z dninarskim in šušmarskim delom pri različnih ljudeh ter čevljarским delom pri Teržanu. Nasprotno pa je več prič, ki so Krajncu bolje poznale, trdilo, da pred 13. decembrom v skladu s svojim slovesom »lenega tatinskega klateža«¹²⁶ nikoli ni razpolagal z večjimi vsotami denarja in da je bil vedno slabo oblečen, zatem pa je kar naenkrat imel novo mošnjo z denarjem, nova oblačila in načrtoval nakup kmetije. Na te očitke se je odzval z izgovorom, da je bil zase vedno dovolj dobro oblečen, denarja pa pri njem niso videli, ker ga namenoma nikoli ni razkazoval. Tudi na Mravlakovo pripombo, da je vsako dnevno plačo v višini 10 krajcarjev takoj zapravil, je odgovoril, da ga Mravlak ne bi tako dolgo prenašal v svoji hiši, če bi bil res takšen nemarnež.¹²⁷ Podobno je izjavil tudi Teržan, ki je menil, da Krajncčev zaslužek pri njem ni bil velik, in da bi zaradi svoje potrebe po tobaku in vinu težko kaj prihranil.¹²⁸

Že na prvem zaslišanju na dan priprtja je bil Krajnc zaradi neprimerne obnašanja kaznovan s petimi udarci s palico. Na vprašanje sodnika, kje ima shranjen denar, je namreč osorno odvrnil, da ga ima nekaj v svoji skrinji za oblačila pri Teržanu in da se sodišča ta denar »nič ne tiče«.¹²⁹ Dva dni pozneje ga je nato zaradi domnevnega slabega počutja, zbadanja v prsih in izgube apetita¹³⁰ pregledal šentjurski ranocelnik Franc Ipavec,¹³¹ ki ni ugotovil nobene bolezni, in ob tem dodal, da je Krajnc dobro razvit, močne telesne postave in se ga lahko brez zadržkov še naprej kaznuje z udarci s palico.¹³²

¹²¹ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110;
SI_ZAC/0495/004/001/00017_00159.

¹²² Kajenje pipe, kot eden izmed načinov uživanja tobaka, je bilo v tem času značilno predvsem za kmečka okolja. Remec, Pitje in kajenje, 80.

¹²³ Gre za okrvavljeno srajco; glej naslednje poglavje.

¹²⁴ Poleg tega sta bila navedena še par srebrnih uhanov in srebrn prstan, ki ju je okoli binkošti leta 1837 (t. j. 11. junija 1837) podaril svoji svakinji Neži Krajnc, ko se je prišel k bratu Juriju na Ponikvo neuspešno dogovarjat o izplačilu dediščine po očetu. Neža je na zaslišanju uhane in prstan izročila sodišču, saj ni želela imeti pri sebi ničesar, kar bi prihajalo od njenega svaka, ter dodala, da »kdo ve, od kod je ta nakit sploh dobil«. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00019; SI_ZAC/0495/004/001/00017_00104, Seznam predmetov in gotovine, pripadajočih Antonu Krajncu.

¹²⁵ Sodišče je skušal prepričati, da je večjo količino prihranjenega denarja skrival na različnih mestih, na primer v škornju v senu na Mravlakovem kozolcu in nato v hrostovem gozdu nedaleč stran od Teržana. Denar naj bi po 13. decembru, ko so mu iz Dobriše vasi, kjer jo je nekaj let prej zastavil, k Teržanu pripeljali prazno skrinjo za oblačila, vzel iz skrivališča in neopazno spravil v skrinjo. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

¹²⁶ Z izrazi postopač, vagabund, brezdelnež, lenuh so označevali predvsem tiste posameznike, ki niso stopali v službo za celo leto za razliko od drugih dekel in hlapcev, meja med postopači in kriminalci pa je bila pogosto nejasna. Čeč, Kako velike so bile male, 21.

¹²⁷ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

¹²⁸ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00159. Da je zaslužen denar pogosto zapravljal za pijačo nakazuje tudi vrsta celjskih gostiln, v katerih je popival med 8. in 13. decembrom.

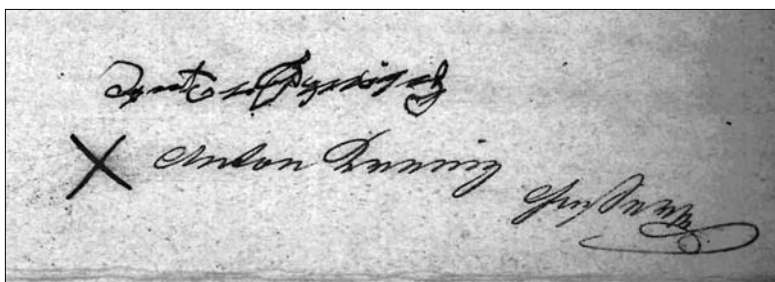
¹²⁹ SI_ZAC/0498/004/001/00017_0004. Zaradi žaljivega vedenja ali lažnivega zavajanja je bil med zaslišanji v skladu s § 365 kazenskega zakonika večkrat kaznovan s palico.

¹³⁰ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00008, Dopis sodnega sluga Jerneja Hrena glede bolezni Antona Krajncu.

¹³¹ O Francu in rodbini Ipavcev glej: Žižek, »To je krasna obitelj, ti Ipavci!«

¹³² SI_ZAC/0495/004/001/00017_00010, Izvid ranocelnika Franca Ipavca.

Med zaslišanji je sodni sluga Vencelj Koršinek na steni Krajnceve ječe opazil zatemnjen napis, verjetno narejen z ogljem, na katerem je bilo slabo berljivo zapisano ime in priimek pripornika. Krajnc je kasneje na zaslišanju povedal, da je ime na steno zapisal sam, čeprav nikoli ni hodil v šolo, je pa v svoji zgodnji mladosti ob različnih priložnostih prosil pismene ljudi, naj ga naučijo branja in pisanja. Tako naj bi se »z lastno prizadevnostjo« naučil brati slovenski in nemški tisk, zapisati pa se je naučil le svoje ime.¹³³

Lastnoročni podpis Antona Krajnc v zapisniku kazenskega zaslišanja
(Zgodovinski arhiv Celje, SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110)

Sodnik Kronabethvogel je 4. aprila 1839 skupaj s pričami opravil ogled kraja zločina in hiše pokojnih Kramaričev na območju zaselka Planjava v vasi Poljana Sutlanska, ki je bila od reke Sotle, kot meje med Hrvaško in Štajersko, oddaljena le 150 korakov.¹³⁴ Lesena hiša, dolga približno osem sežnjev¹³⁵ in krita s slamo, je imela vežo, v kateri je bila običajno shranjena sekira, s katero je bil storjen umor, dimnico, sobo in stransko sobo. Ob osrednjem bivalnem prostoru so stali še senik, hlev in svinjak, na nasprotni strani pa zidana, obokana klet. Ker so bila v tisti zimski noči vsa okna zaprta, so ocenili, da bi bilo pri tej razdalji nemogoče, da bi se krik iz bližine kleti slišal v notranjost hiše. Hišni vogal, pri katerem Staroveški videl storilca s sekiro, je bil oddaljen štiri sežnje od vhodnih vrat in postavljen tako, da je bil v mesečini dobro viden. Trideset korakov od tega vogala je Štefan Mikavc

našel *corpus delicti*, odvrženo okrvavljeno sekiro za drva.¹³⁶

Glavno zaslišanje obtoženca je potekalo v prostorih deželskega sodišča na Blagovni med 10. septembrom 1839 in 9. oktobrom 1841. Glavna soočenja s pričami iz okolice Poljane Sutlanske,¹³⁷ ki niso želele opraviti dolge poti do Blagovne, so 30. septembra 1841 izjemoma potekala v Podčetrtku pred preiskovalno komisijo in obtoženim Krajncem. V zapisnikih zaslišanja so povedne tudi notice,

ki jih je sodišče pod odgovori na vprašanje zabeležilo o obnašanju in neverbalni komunikaciji med obtožencem in pričami. Ko je bil Krajnc na glavnem zaslišanju prvič neposredno pozvan, naj pove, kje je bil na usodni večer in ali je storil roparski umor, so prisotni denimo opazili, da ga je nenadoma obšla neobičajna bledica, ki se je kmalu spremenila v rdečico in očiten nemir. V svojo obrambo je dejal,

da se okoliščine pri njem tako nesrečno ujemajo, da izpade kot osumljenec, čeprav ni priče, ki bi mu ta zločin lahko dokazala. Ob soočenjih so se nekatere priče včasih vedle osorno in ga zmerjale za sramotnega in lažnivega sleparja ter malopridneža, on pa jim je mestoma na to odgovoril le z ironičnim nasmeškom.¹³⁸ Kot je bilo razvidno iz številnih neskladnosti med njegovimi izjavami in izjavami prič, se je večkrat ujel v očitna protislovja in laži, ki jih ni znal pojasniti.¹³⁹

Krajnc sta bremenili predvsem pričevanji prič umora – Tomaža Staroveškega¹⁴⁰ in izjava Neže

¹³³ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00146, SI_ZAC/0495/004/001/00017_0011.

¹³⁴ Da je bila hiša Kramaričev na območju manjšega zaselka Planjava, razberemo iz vnosa v mrliški knjigi. Mrliška knjiga (Poljana, Varaždin) 1811–1857, 52.

¹³⁵ 1 tekoči seženj = 1,896 m, torej okoli 15m. Hudelja, Nemško-slovenski zgodovinski slovar, 550.

¹³⁶ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00096, Zapisnik preiskave in ogleda hiše Matije Kramariča.

¹³⁷ Soočenja prič Tomaža Hunskega, Tomaža Staroveškega in Jedrt Hunskega z obtoženim Krajncem so bila sodeč po opombah zapisnika zelo čustvena. Priče so bile razburjene in jezne, Jedrt pa je bilo zaradi razburjenja in joka med soočenjem treba pomiriti. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00010.

¹³⁸ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

¹³⁹ Na zaslišanju 7. marca 1838 je denimo najprej trdil, da je bil v času umora, v noči z 12. na 13. december, v Podgorju pri Terzanu in da v zadnjem delu leta 1837 sploh ni bil na Hrvaškem. Ob tem pa je še dodal, naj bo »preklet človek, ki mu ta umor očita.« SI_ZAC/0495/004/001/00017_00024.

¹⁴⁰ Ker je bila starostna meja za kazensko odgovornost 14 let. Žižek, Pol očenaša, 11. Staroveški najprej ni veljal za zanesljivi

Kramarič, ki sta ga označila za storilca.¹⁴¹ Poleg tega pa tudi pomanjkanje trdnega alibija, nepojasnjen denar ter nekateri predmeti, najdeni pri njem – zlasti nož z odkrušeno konico, ki je bil prej last Matije Kramariča in ki ga pri Krajncu pred njegovo vrnitvijo 13. decembra niso opazili. Njegova edina obramba je bila, da je na svetu veliko podobnih nožev, zato ni mogoče dokazati, da je bil ta nož res Kramaričev.¹⁴² Podobno je zatrjeval tudi za ruto, ki naj bi prej pripadala Kramaričem. Po besedah Jedrt Kramarič, je to ruto, na kateri so bili vidni madeži, njen enoletni sin Engelbert nosil okoli vratu kot slinček, zaradi česar je bila umazana od sline.¹⁴³ Krajnc se je zopet izgovoril, da je takih rut na svetu več in nato še dodal, da so madeži nastali od pивske pene, saj naj bi jo pogosto nosil okoli vratu, kadar je v celjskih gostilnah pil pivo.¹⁴⁴

Še dodatno pa ga je obremenilo odkritje sodne gluge Venclja Koršineka, ki je pri naknadnem pregledu njegovih oblačil na rokavu ene od srajc opazil več posušenih krvavih madežev. Razporeditev kapljic različnih velikosti je nakazovala na pršenje krvi, do katerega bi najverjetneje prišlo ob udarcu s sekiro.¹⁴⁵ Ob omembi s krvjo poškrbljene srajce je obtoženec na zaslišanju postal nemiren, vidno zardel in začel jecljati. Branil se je, da na tisti dan te srajce sploh ni nosil, temveč naj bi

imel oblečeno drugo iz perkala.¹⁴⁶ Kljub temu pa ni uspel pojasniti, kako so se krvavi madeži znašli na rokavu omenjene srajce. Do konca zaslišanja je Krajnc vztrajno zanikal krivdo in zatrjeval, da mu lahko predložijo še morebitne druge dokaze, a da ne more priznati nečesa, česar ni storil in da bo v primeru, če bo obsojen na podlagi drugih dokazov in ne svojega priznanja, »kazen pač prestal«.¹⁴⁷

Konec sojenja in razglasitev sodbe

Zaključno zaslišanje, za katerega mu je sodišče namenilo tri dni časa za razmislek o svoji obrambi in morebitni milejši kazni, je potekalo 9. oktobra 1841. Iz njegove zaključne izjave, v kateri umora sploh ni omenjal, je razvidno, da je Krajnc povod in krivdo za svoje slabe življenjske odločitve videl oziroma skušal prikazati predvsem v okoliščinah svojega odraščanja in zanemarjene vzgoje. Vse zbrane gospode pred sabo je nagovoril in prosil, naj upoštevajo njegovo zanemarjeno vzgojo, saj je že v zgodnjem otroštvu izgubil svoje starše in bil prepuščen sam sebi, brez verskega pouka ali primerne vzgoje.¹⁴⁸ Ker je bil že v mladosti brez nadzora, je zašel v slabo družbo in se zapletel v tihotapljenje in občasne tatvine, zaradi katerih je bil tudi večkrat kaznovan. Tako si je v domačem kraju in širši okolici pridobil slab sloves, zaradi česar ga nihče več ni želel zaposliti in je bil prisiljen nadaljevati s tihotapljenjem tobaka in podobnimi dejavnostmi.¹⁴⁹

Sodeč po končnih opombah preiskovalcev in opisu v osebni listu, je Krajnc v času pripora in zaslišanju kazal nenavadno zvijačnost, zlobo in zahrbtnost. Odvisno od okoliščine se je včasih obnašal priljudno in laskavo, drugič pa trmasto, grobo in nestrpno, vedno pa izjemno lažnivo. Na skoraj vsako vprašanje je znal odgovoriti nenavadno hitro in podati laž z občudovanja vredno spretnostjo. Prav tako naj bi pokazal veliko mero naravnega

vo pričo. Druge priče so nato potrdile, da ni nikoli lagal in da je veljal za pametnega ter razumnega fanta. Po sodnikovem mnenju se je s svojim nastopom in vedenjem pred sodiščem izkazal za dovolj odraslega glede na svojo starost in za zanesljivo pričo. Kot edina še živa priča umora je bil prepričan, da je bil storilec Krajnc in zatrdil, da ga je pred zločinom videl več kot stokrat, in da bi ga prepoznal tudi čez dvajset let. Njegove izjave so se ujemale z izvedenskim mnenjem in opisom poškodb. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00052; SI_ZAC/0495/004/001/00017_00077.

¹⁴¹ Čeprav je Krajnc trdil, da je v tisto okolico prihajal tudi nek drug kranjski tihotapec z imenom Tona, je več prič zatrdilo, da tam niso poznali nobenega drugega tihotapca s tobaikom s tem imenom. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110; SI_ZAC/0495/004/001/00017_00094.

¹⁴² SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

¹⁴³ Oblačila so imela za lastnika veliko vrednost, zato so številni oškodovanci znali tudi po dolgem času natančno opisati in prepoznati svoje obleke. Tako je denimo Jedrt znala podrobno opisati ukradene predmete svojih staršev in jih izpostaviti ob prepoznavi na sodišču. Čeč, Kako velike so bile, 39.

¹⁴⁴ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

¹⁴⁵ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00163, Dopis sodnega sluga Venclja Koršineka glede okrvavljene srajce.

¹⁴⁶ Vrsta bombažne tkanine.

¹⁴⁷ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

¹⁴⁸ Na večkratni očitek preiskovalcev, da je bil že od prej znan kot zanemarjen človek, večkrat obsojen zaradi tatvin, ter da si je kruh služil na različnih krajih in se je od njega takšno dejanje pričakovalo, je odvrnil, da ne more nič zato, če so ga starši že v mladosti zapustili in si je moral v svetu pomagati sam, kakor je vedel in znal. Nato je še dodal, da je na svetu malo ljudi, ki v življenju nikoli niso grešili. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

¹⁴⁹ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110.

2686.

Von dem kais. königl. Landrechte als Kriminal-Spruchgericht in Steyermark

wird über die von dem Landgerichtspräsidenten Gillenbach
mit Anton Krausz, vulgo Tschöndler, Knecht wegen ihm
betracht. Landrecht zum 21. Aug. 1834 bis 9. Oktober 1841
im Kaufvertrage abgekauft und abgekauft zu Kauf
abhandelt.

Anton Krausz ist der Kaufmann der goldene Knecht.
müßte und der Kaufmann der elterliche pflichtig, und soll
zu Kauf des Knecht zwanzig Jahre im pflichten
Knecht angestanden werden, nebst der unruhig pflichtig sein,
den Kauf der Knecht Knecht vulgo Knecht 20. d. l. m.
zu verkaufen, und dem Landgerichtspräsidenten der Knecht,
besten zum 21. September 1834 bis zu Kaufvertrage
mit Knecht 5 d. l. m. und der Knecht mit 12 f. l. m. und
Knecht der 5 d. l. m. zu verkaufen, zu verkaufen, zu verkaufen
die Kauf der Knecht und der Knecht Knecht mit ihm
Knecht Knecht Knecht auf den Knecht Knecht zu
Knecht werden.

Erst am 16. März 1841.

A. v. Lobnitz, Knecht.

Knecht L. d. l. m.
Knecht

Knecht
Knecht

Knecht L. d. l. m.
Knecht

Knecht L. d. l. m.
Knecht

Knecht Knecht
Knecht Knecht

Sodba c. kr. deželne pravde v Gradcu zoper Antona Krajnca
(Zgodovinski arhiv Celje, SI_ZAC/0495/004/001/00017_00173)

razuma, govoril je skoraj enako dobro slovensko kot nemško, slednje pa naj bi se naučil s klatenjem. Ves čas procesa je pokazal zelo malo kesanja, prisotnim pa se je zdel nadvse zakrknjen.¹⁵⁰

Na podlagi preiskave, ki jo je v obdobju med 21. decembrom 1837 in 9. oktobrom 1842 vodilo deželno sodišče Blagovna, je c. kr. deželna pravda v Gradcu, kot sodišče pooblaščen za izrekanje sodb v kazenskih zadevah,¹⁵¹ 16. decembra 1841 izdala sodo, s katero je bil Anton Krajnc, po domače Švercar Tona, spoznan za krivega roparskega umora in tativine ter obsojen na 20 let težke ječe.¹⁵² Deželskemu sodišču Blagovna je bil na podlagi § 547 kazenskega zakonika dolžan povrniti stroške oskrbe v višini 5 krajcarjev dnevno od priprtja do razglasitve sodbe, ter sodno takso v višini 12 goldinarjev.¹⁵³ Prav tako je bil dolžan plačati odškodnino dedičem Gašperja Zupanca v višini 3 goldinarjev in 20 krajcarev.¹⁵⁴ De-diči Matije in Neže Kramarič so bili s svojimi odškodninskimi zahtevki napoteni na redno pravno pot.¹⁵⁵

Potem ko je bila Krajncu 14. januarja 1842 prebrana sodba, ki je bila tudi javno razglašena,¹⁵⁶ je v

končni izjavi, pod katero se je lastnoročno podpisal, povedal, da bo to kazen težko prestal in hkrati poudaril, da trpi kot nedolžen. Kljub temu je izrazil upanje, da bo kazen spremenjena, ko bo preiskava ali on sam upravičil svojo nedolžnost pred najvišjimi oblastmi.¹⁵⁷ Franc Ipavec, ki je Krajnc pregledal pred napotitvijo na prestajanje kazni v kaznilnico Gradiška (Gradišče ob Soči),¹⁵⁸ je potrdil, da je Krajnc popolnoma zdrav in sposoben prestati najstrožji zapor, delo in telesno kazen s petindvajset do štirideset udarcev ali kaznovanjem s palico, ter post ob kruhu in vodi dvakrat tedensko za obdobje 24 ur.¹⁵⁹

Po razglasitvi sodbe so Krajnc, vkljenjenega v železno okovje¹⁶⁰ in v oboroženem spremstvu treh vojaških stražarjev in sodnega sluge Koršineka 16. februarja 1842, v zgodnjih jutranjih urah, izpred glavne stražnice in magistrata v Celju odpeljali proti kaznilnici.¹⁶¹ Iz Celja so se odpravili po vnaprej predpisani 29 milj¹⁶² dolgi poti s postojankami do Vranskega, čez Krašnjo do Ljubljane, nato naprej do Vrhnike, čez Planino v Postojno in Vipavo, skozi Gorico do Gradišča, kamor so prispeli 18. februarja.¹⁶³ Zaradi neohranjenosti ali nepoznanosti neposrednih virov ni znano, ali je Krajnc preživel

¹⁵⁰ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00110;

SI_ZAC/0495/004/001/00017_00177, Osebni list kaznjencea.

¹⁵¹ Na podlagi § 433 in 435 kazenskega zakonika je morala biti sodba za težja kazniva dejanja, med katera sodi tudi roparski umor, pred razglasitvijo vedno predložena višjemu sodišču.

¹⁵² Čeprav je Zakonik o zločinih in težkih policijskih prestopkih (Gesetz über Verbrechen und schwere Polizeiübertretungen) iz leta 1803 za roparski umor predvidel smrtno kazen, se v tem času več kot polovica smrtnih kazni ni izvršila. Z uveljavitvijo omenjenega kazenskega zakonika so se začele v kaznovalni politiki v večji meri ob določenih pogojih uveljavljati prostostne kazni. Poleg tristopenjske ječe (navadna, težka in najtežja ječa) so lahko prostostno kazen dodatno poosttrili s postom ali telesnim kaznovanjem s palico ali udarci. Studen, Rabljev zamah, 96-98; Gesetz über Verbrechen, §117 – 119.

¹⁵³ Povračilo stroškov je urejal § 537 kazenskega zakonika.

¹⁵⁴ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00173, Sodba deželne pravde v Gradcu; SI_ZAC/0495/004/001/00017_00174, Dopis deželne pravde v Gradcu.

¹⁵⁵ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00173. V fondu Krajevne-ga sodišča gosposčine Blagovna je ohranjena tudi pravda Jedrt Hunski zoper Antona Krajnc, ki ga je kot kurator zastopal dr. Jakob Traun zaradi odškodnine v višini 486 goldinarjev in 40 krajcarev po roparskem umoru iz leta 1842. SI_ZAC/0495/002/00255.

¹⁵⁶ § 451 kazenskega zakonika je določal, da morajo biti sodbe s kaznijo, daljšo od petih let težke ječe javno razglašene pred sodno stavbo ob privedbi obsojenca v okovih.

¹⁵⁷ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00173.

¹⁵⁸ C. kr. kaznilnica v Gradišču ob Soči je od leta 1815 delovala v nekdanjem Thurnovem gradu. Leta 1888 je bilo v kaznilnici 382 kaznjencev in sicer v večini (84,1%) Italijanov, nato nekaj južnih Slovanov (9,5%), Nemcev (4,8%) in Madžarov (1,6%). Kaznilnica je imela 71 spalnic, 42 prostorov za delo, 9 samic in ravno toliko temnic ter 5 dvorišč za sprehajanje. Rutar, Poknežena grofija Goriška in Gradiščanska, 106.

¹⁵⁹ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00170, Izvid po pregledu preiskovanja.

¹⁶⁰ Glede na korespondenco z upravo kaznilnice, Koršinek ob povratku iz Gradiške s sabo ni želel odnesti enajst funtov (okoli 6 kg) težkega železnega okovja, saj je pot domov nameraval opraviti peš. Ker bi bili stroški pošiljanja okov višji od njihove vrednosti, je okrajna gosposka Blagovna naročila, naj okovje ostane tam. SI_ZAC/0495/004/001/00017_00191, Dopis kaznilnice Gradiška.

¹⁶¹ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00191;

SI_ZAC/0495/004/001/00017_00189,

Dopis poveljstvu 7. bataljona vojaške policije v Celju glede spremstva pri prevozu Antona Krajnc.

¹⁶² Stara avstrijska dolžinska mera, 1 milja = 7,58 km, torej 219km. Hudelja, Nemško-slovenski zgodovinski slovar, 658.

¹⁶³ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00190, Obračun stroškov za prevoz Antona Krajnc v kaznilnico Gradiška.

prestajanje kazni, ki bi se iztekla 14. januarja leta 1862 ob 10. uri dopoldne.¹⁶⁴

Arhivski viri

Zgodovinski arhiv Celje, SI_ZAC/0495, Krajevno sodišče gosposčine Blagovna.

Zgodovinski arhiv Celje, SI_ZAC/1294, Zbirka grafik krajev.

Objavljeni viri

Arcanum maps. Cadastral maps. Dostopno na: <https://maps.arcanum.com/en/> (avgust, 2025).

Hrvaški državni arhiv, Poljana (Varaždin), Mrliška knjiga 1811–1857. Dostopno na: <https://familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q57L99C-598W-4?cc=2040054&wc=9R2M BZ3%3A391644801%2C391982501%2C391982502> (junij, 2025).

Nadškofijski arhiv Maribor, 5385 Ponikva, Krstna knjiga 1782–1802. Dostopno na: <https://data.matricula-online.eu/sl/slovenia/maribor/ponikva/> (julij, 2025).

Literatura

Bratož, Urška: Koper in tihotapci tobaka na prelomu iz 18. v 19. stoletje. *Upor, nasilje in preživetje: slovenski in evropski primeri iz srednjega in novega veka*. Koper: Založba Univerze na Primorskem, 2015, str. 227–242.

Cvelfar, Bojan: Posestne razmere celjskih meščanov v luči franciscejskega katastra leta 1825/26. *Iz zgodovine Celja, 1780 – 1848* (ur. Marija Počivavšek). Celje: Muzej novejšje zgodovine, 1996, str. 107 – 185.

Čeč, Dragica: »Zapustil me je bog, ko sem se ga nehala bati«: mikrosgodovinska analiza izseka družbe starega reda. *Acta Histriae*, 14, 2006, št. 2, str. 339 – 362.

Čeč, Dragica: Kako velike so bile male kraje Matevža Kavčiča: o pomenu sodnih protokolov za razumevanje življenja posameznika in za izoblikovanje javne podobe zločinca v 18. stoletju. *Zgodovina za vse*, 12, 2005, št. 2, str. 16–48.

Gesetzbuch über Verbrechen und schwere Polizei-Uebertretungen. 2. izd. Wien: K. k. Hof- und Staats-Aerarial-Druckerey, 1815.

Gubo, Andreas: *Geschichte der Stadt Cilli vom Ursprung bis auf die Gegenwart*. Graz: U. Mosers, 1909.

Historischer atlas der österreichischen Alpenländer, I. Abteilung, Die Landgerichtskarte. Wien: Akademie der Wissenschaften; Verlag von Adolf Holzhausens Nachf, 1929.

Hozjan, Andrej: Manj znano in neznano o rodbini, zasebnosti in karierni poti mariborskega župana Andreasa Tappeinerja: ob 150. obletnici njegove smrti (1868–2018). *Studia Historica Slovenica*, 17, 2017, št. 3, str. 761–799.

Hudelja, Niko: *Nemško-slovenski zgodovinski slovar*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2016.

Kuret, Niko: *Slovensko Štajersko pred marčno revolucijo 1848: topografski podatki po odgovorih na vprašalnice nadvojvode Janeza (1818 [i.e. 1811]) in Georga Götha (1842)*. 1. 2 sn. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1985–1989.

Mell, Anton, Hans Pirchegger: *Steirische Gerichtsbeschreibungen Als Quellen zum Historischen Atlas der österreichischen Alpenländer*. I. Abteilung. Landgerichtskarte: Steiermark. Graz: Leykam, 1914.

Minařik, Franc: *Pohorske steklarne*. Maribor: Obzorja, 1966.

Orožen, Janko: *Posestna in gradbena zgodovina Celja*. Celje: Ljudski odbor občine, 1957.

Orožen, Janko: *Zgodovina Celja in okolice*, 1. del. Celje: Celjska turistična zveza; Olepševalno in turistično društvo, 1967.

Priročnik in karte o organizacijski strukturi v deželah Koroški, Kranjski, Primorju in Štajerski do leta 1918. *Zgodovinsko-bibliografski vodnik* (ur. Jože Žontar). Gradec, Klagenfurt, Ljubljana, Gorica, Trst: Steiermärkisches Landesarchiv [etc.], 1988.

Remec, Meta: Pitje in kajenje krajša ti življenje: tobak ter drugi užitki in razvade v dobi meščanstva. *Pomisli na jutri: o zgodovini (samo)odgovornosti* (ur. Andrej Studen). Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2012, str. 71–98.

¹⁶⁴ SI_ZAC/0495/004/001/00017_00177.

Rutar, Simon: *Poknežena grofija Goriška in Gradiščanska*. Ljubljana: Matica Slovenska, 1892.

Studen, Andrej: *Rabljev zamah: k zgodovini kriminala in kaznovanja na Slovenskem od 16. do začetka 21. stoletja*. Ljubljana: Slovenska matica, 2004.

Žižek, Aleksander: *»To je krasna obitelj, ti Ipavci!«: Franc, Benjamin, Gustav in Josip Ipavec v arhivskem gradivu*. Celje: Zgodovinski arhiv Celje, 2021.

Žižek, Aleksander: Pol očenaša za umor. *Zgodovina za vse*, 12, 2005, št. 1, str. 5–12.

Zusammenfassung

„OH DU UNGLÜCKSELIGER MENSCH – WAS HAST DU MIR ANGETAN!“

Der Gerichtsprozess gegen den Schmuggler Anton Krajnc wegen Raubmord im Jahr 1837

Der Beitrag behandelt den Gerichtsprozess gegen einen Untertanen der Herrschaft Blagovna, den Tabaksmuggler Anton Krajnc aus Ponikva bei Šentjur, der am 21. Dezember 1837 wegen des Verdachts des Raubmordes an dem Ehepaar Matija und Neža Kramarič sowie der Körperverletzung des Knechtes Tomaž Staroveški, geschehen in der Nacht vom 12. auf den 13. Dezember im Weiler Planjava im Dorf Poljana Sutlanska in Kroatien, angehalten wurde. Das umfangreiche, vollständig erhaltene Material über diesen Straffall, für den auch das Korrespondenzbuch erhalten ist, ist Teil des Archivfonds des Patrimonialgerichts der Herrschaft Blagovna, das im Zgodovinski arhiv Celje (Historisches Archiv Cilli) aufbewahrt wird. Die anfängliche Untersuchung führte das Gericht der Patrimonialherrschaft Blagovna durch; danach wurde das Verfahren vom Landgericht Blagovna übernommen, das für schwerere Straftaten zuständig war. Auf Basis der umfangreichen Verhöre wird der Lebensweg von Anton Krajnc vorgestellt, der auch als Schmuggler Tona bekannt war und in der weiteren Umgebung als diebischer Landstreicher und Arbeitsscheuer ohne Vermögen galt. Nach-

dem er in frühen Jugendjahren beide Eltern verloren hatte, begann er, sich in den umliegenden Ortschaften herumzutreiben und wurde dabei wegen gelegentlicher Diebstähle auch mehrmals bestraft. Seinen Lebensunterhalt verdiente er vor allem durch kurzzeitige Beschäftigungsformen sowie durch Tabaksmuggel zwischen der Steiermark und Kroatien. Laut seinen Aussagen, die er bei den Verhören häufig änderte, soll er sich in den Tagen vor dem Mord in Celje aufgehalten haben, wo er Zechtouren durch verschiedene Gasthäuser unternahm. Obwohl er in der Zeit vom 11. Dezember bis frühmorgens am 13. Dezember in Celje von keinem Zeugen gesehen wurde und er sich bei den Verhören ständig in Widersprüche verwickelte, behauptete er bis zum Ende des Untersuchungsverfahrens, dass er die Nacht vom 12. auf den 13. Dezember, als der Mord verübt wurde, am Heuboden des Gasthauses beim Weißen Ochsen verschlief. Im Untersuchungsverfahren wurde Krajnc vor allem durch Aussagen von Zeugen des Mordes belastet, die ihn als Täter bezeichneten. Außerdem verfügte er über kein glaubwürdiges Alibi, hatte jedoch unerklärliche Geldmittel und plötzlich bessere Vermögensverhältnisse. Zudem wurden einige Gegenstände aus dem Besitz des ermordeten Ehepaars Kramarič gefunden sowie Blutflecken auf einem seiner Hemden. Bis zum Ende der Verhöre verneinte Krajnc beharrlich jegliche Schuld; in seiner abschließenden Aussage, in der er den Mord gar nicht erwähnte, versuchte er, die Umstände seines Aufwachsens und die vernachlässigte Erziehung als Grund für seine schlechten Lebensentscheidungen darzustellen. Auf Basis der Untersuchung, die in den Jahren 1837 bis 1842 stattfand, fällte das k. k. Landrecht in Graz, welches als Gericht für Urteile in Strafsachen ermächtigt war, am 16. Dezember 1841 das Urteil, mit dem Anton Krajnc des Raubmordes und Diebstahls für schuldig befunden und zu 20 Jahren schwerer Kerkerhaft verurteilt wurde. In Eisenfesseln gelegt, wurde er unter bewaffnetem Geleit am 16. Februar 1842 aus Celje in die k. k. Strafanstalt Gradiška in Gradišče ob Soči abtransportiert, wo er seine Haftstrafe verbüßte.

Schlagwörter: Anton Krajnc, Raubmord, Gerichtsprozess, Landgericht Blagovna, Schmuggel